DE FONTIBUS QUIBUS ATHENAEUS IN REBUS MUSICIS LYRICISQUE ENARRANDIS USUS SIT.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

CAROLUS ALBERTUS BAPP

OLDENBURGENSIS.

LIPSIAE

TYPIS J. B. HIRSCHFELDI.

MDCCCLXXXV.

Oldenburg am 4. Juni 1885

Hochverehrter Herr Professor!

Beifolgend erlaube ich mir, Ihnen ein Exemplar meiner Dissertation zu über-senden, da dieselbe mehrfach in Beziehung steht zu Ihrer Abhandlung De fontibus Pollucis. Jene Beziehungen sind großentheils polemischer Art. Diese Gegnerschaft war durch die Sache geboten, sie ist keine frei-willig gewählte. Vielmehr drängt es mich, Sie gleichzeitig zu bitten, daß Sie mich zu Ihren aufrichtigen warmen Verehrern zählen wollen. Mit Begeisterung hörte ich in Tübingen während des einen, leider

einzigen Semesters, das mir dort zu
verbringen vergönnt war, Ihre Vorles
über Platon. Ihren Werken, ganz beso
der genannten Abhandlung, verdanke
eine Fülle von Belehrung und Anreg
Vor allem aber möchte ich Ihnen dan
für die herrlichen, erhabenden Worte
mit denen Sie am Schluß Ihrer Handsch
an den auch von mir innigst verehrten
Meister von Bernays den Beruf der
schen Philologie bezeichnet haben.
Dienen diese Worte – und somit Ih
Herr Professor, ganz ergeben
zeichne ich
in Verehrung

Karl Albert Bap
Dr. phil.

DE FONTIBUS QUIBUS
ATHENAEUS
REBUS MUSICIS LYRICISQUE ENARRANDIS
USUS SIT.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

CAROLUS ALBERTUS BAPP
OLDENBURGENSIS.

LIPSIAE
TYPIS J. B. HIRSCHFELDI.
MDCCCLXXXV.

Dissertatio separatim typis exscripta e Stud. Lips. Vol. VIII.

OTTONI RIBBECKIO

SACRUM.

Oldenburg am 4. Juni 1885.

Hochverehrter Herr Professor!

Beifolgend erlaube ich mir, Ihnen ein
Exemplar meiner Dissertation zu über-
senden, da dieselbe mehrfach in Beziehung
steht zu Ihrer Abhandlung De fontibus
Pollucis. Jene Beziehungen sind großentheils
polemischer Art. Diese Gegnerschaft war
durch die Sache geboten, sie ist keine frei-
willig gewählte. Vielmehr drängt es mich,
Sie gleichzeitig zu bitten, daß Sie mich
zu Ihren aufrichtigen warmen Verehrern
zählen wollen. Mit Begeisterung hörte
ich in Tübingen während des einen, bei

einzigen Semester, das mir dort zu
verbringen vergönnt war, Ihre Vorlesung
über Platon. Ihren Werken, ganz besonders
der genannten Abhandlung, verdanke ich
eine Fülle von Belehrung und Anregung.
Vor allem aber möchte ich Ihnen danken
für die herrlichen, erhabenden Worte,
mit denen Sie am Schluß Ihres Handschreib[ens]
an den auch von mir innigst verehrten
Meister von Bayreuth den Beruf der klass[i-]
schen Philologie bezeichnet haben. Dem
Sinne dieser Worte – und somit Ihnen,
Herr Professor, ganz ergeben

zeichne ich

in Verehrung

Karl Alt

DE FONTIBUS QUIBUS
ATHENAEUS
IN REBUS MUSICIS LYRICISQUE ENARRANDIS
USUS SIT.

DISSERTATIO INAUGURALIS

QUAM

AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES

AB AMPLISSIMO

PHILOSOPHORUM ORDINE LIPSIENSI

RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

CAROLUS ALBERTUS BAPP
OLDENBURGENSIS.

LIPSIAE
TYPIS J. B. HIRSCHFELDI.
MDCCCLXXXV.

Dissertatio separatim typis exscripta e Stud. Lips. Vol. VIII.

OTTONI RIBBECKIO

SACRUM.

Dissertatio separatim typis exscripta e Stud. Lips. Vol. VIII.

OTTONI RIBBECKIO

SACRUM.

DE FONTIBUS QUIBUS

ATHENAEUS

IN REBUS MUSICIS LYRICISQUE ENARRANDIS USUS SIT

SCRIPSIT

CAROLUS ALBERTUS BAPP.

Lyricae Graecorum poeseos reliquiis et historiae quicunque operam nauarunt, quantum in his rebus debeatur Athenaei Deipnosophistis, probe sciunt. Neque vero ignorant iidem de fide eorum, quae ab hoc scriptore tradita sunt, iudicare adhuc quam sit lubricum. Quo maiores enim doctrinae copiae nobis e Naucratita redundant, eo magis dolemus, quod fontium eius disquisitio vixdum incohata est. Quam etsi plurimis difficultatibus intricatam neque ita iucundam esse sciebam, magnopere tamen necessariam arbitratus ad muniendam qua innitentes tute progrederemur uiam suscepi prouinciam hanc fore sperans ut lyricis meis aliquando nouae lucis nonnihil inde affulgeret. Pro isto meo consilio ut par erat profectus sum ab eis capitibus, quibus continuo ac fuso sermone res ad musicam lyricamque artem pertinentes data opera tractantur.

Caput I.

De Aristocle.

In disputatione illa libro quarto inserta, qua describuntur instrumenta musica — IV p. 174 b sqq. —, inter Athenaei auctores primus obuius est legenti Ἀριστοκλῆς (ἐν τῷ περὶ χορῶν). Hic apud Athenaeum saepius laudatur de rebus musicis atque satis grauis locuplesque huius materiae scriptor uidetur fuisse. Nec tamen tenebrae, quibus hoc nomen olim sane haud ignobile temporum iniquitate uelatum est, adhuc sunt disturbatae neque exstat fragmentorum eius plena diligensque collectio; nam quae K. Müller FHG IV p. 329 sqq. dedit, parum

sufficiunt. Nobis quae eius sint in Deipnosophistis partes enucleandum est.

Ac primum quidem quid ex ipso Athenaeo de Aristocle possit sciri quaeramus. Atque unum eundemque semper esse Athenaei Aristoclem facile cernitur. Nam ubique de rebus musicis citatur, plerumque cum titulo *π. χορῶν*, semel *π. μουσικῆς*, semel sine titulo (I p. 22 a), ubi quin ex opere *π. χορῶν* inscripto uerba sint petita, nulla dubitatio obtinet. Quod uero IV p. 140 b laudatur *Ἀριστοκλῆς ἐν τῷ προτέρῳ τῆς Λακώνων πολιτείας*, certissima emendatione Schweighaeuser correxit *Νικοκλῆς* coll. p. 140 d, ubi Persaei et Dioscuridae testimonia antecedunt Nicocli, ut supra Aristocli. Nec denique usquam Aristocles cognomine aut patriae significatione addita ab aliis eiusdem nominis scriptoribus apud Athenaeum distinguitur.

Iam quo tempore uixerit Aristocles uideamus. Proficiscendum est ab ipso illo loco l. IV p. 174 c, ubi Aristocles testis est de homine quodam, quem sub secundo Euergete h. e. Ptolemaeo Physcone uixisse dicit. Regnauit Physco annis 145—117 a. C. Hinc suo iure Schweigh. et Mueller terminum petiuere, post quem scripserit Aristocles; nempe post a. 117 neque ita paulo post. At oboritur difficultas ex alio Athenaei loco; nam XIV p. 636 f laudatur *Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ πρὸς τὴν Ἀριστοκλέους ἐπιστολὴν ἀντιγραφῇ*; loquitur autem Apollodorus de instrumentis musicis, ita ut dubitari nequeat, quin epistola fuerit eiusdem Aristoclis, qui alibi de hac materia Athenaei auctor est. Apollodorus autem, cum nihil nomini addatur, notissimus uidetur esse Atheniensis ille, qui *χρονικὴν σύνταξιν* scripsit editam intra annos 144—138 a. C. (uide Schaeferi QK.). Idem *πολὺν χρόνον* (Scymn. perieg. 16) scholis usus est Aristarchi, qui moritur circa Ol. 159/60 (uide M. Schmidtium Philol. uol. VII p. 368). Potuit ergo fortasse senex Aristocli, etiamsi post a. 117 hic scripserit, respondere; sed propter temporum angustias non satis uerisimile est. De aliis autem Apollodoris non licet cogitare neque inuenitur inter eos qui aliqua probilitate in Atheniensis locum substituatur. Atque fulcitur nostra

sententia etiam eo quod e Didymo laudari p. 634 Apollodorum potest demonstrari. Huius enim esse libri XIV caput 40 infra probabitur. In praesens cf. Hesych. s. u. *παριαμβίδες· Ἀπολλόδωρος παρὰ τοὺς ἰάμβους αὐτά φησι πεποιῆσθαι, ἃς οἱ κιθαρῳδοὶ ᾄδουσιν*; quae ex Didymo fluxisse periti non negabunt.

Nihil igitur restat ad remouendam difficultatem nisi ut epistulam illam aliquanto ante opus *π. χορῶν* inscriptum prodiisse sumamus. Sed quibus hoc non probatur, iis alia uia spero persuasum iri, ut Apollodorum intellegant Atheniensem. Etenim dubitatum est — idque iure opinor — num recte traditum esset apud Ath. IV, 174 c Ctesibium illum hydrauli inuentorem ab Aristocle memoratum uixisse *ἐπὶ τοῦ δευτέρου Εὐεργέτου*. Aduersatur enim huic loco alius: p. 497 d, ubi sub lemmate *ῬΥΤΟΝ* (poculi genus) legitur: *Ἡδύλος δ' ἐν ἐπιγράμματι περὶ τοῦ κατασκευασθέντος ὑπὸ Κτησιβίου τοῦ μηχανοποιοῦ ῥυτοῦ μνημονεύων φησί·* sequitur epigramma quo *ῥυτόν* quoddam describitur in Arsinoes templo seruatum, *Κτησιβίου σοφὸν εὕρεμα*. Atque cum non de inuentione huius uasorum generis sed de uno quodàm tali poculo arte eximia insigni agatur, nihil sane certi de Ctesibii aetate sequitur inde quod paulo supra Ptolemaeus Philadelphus I talia uasa narratur facienda curauisse, ut in Arsinoes sacris adhiberentur; quamquam cum Ctesibii *ῥυτόν* in Arsinoes templo depositum fuerit, secundum illud Ptolemaei edictum hoc uas factum esse uerisimile est. Sed habemus certum terminum, ante quem uixerit Ctesibius: nempe ante Hedylum poetam; qui fuit Callimachi aequalis (uide Schneid. Callim. II p. 43, Meinek. anal. crit. Ath. p. 226, Iacobsium in Anthol. ad Callimachi et Hedyli epigrammata); Callimachus autem obiit sub Euergete I. Iam uero Ctesibium hunc epigrammatis *μηχανοποιόν* quis diuersum esse sibi persuadeat ab illo hydrauli inuentore, qui IV, 174 c dicitur sub Euergete II. Alexandriae habitasse? His causis adductum puto Ricardum Volkmannum, ut pro traditis uerbis *ἐπὶ τοῦ δευτέρου Εὐεργέτου* postularet *ἐπὶ τοῦ πρώτου*. Cui assentitur E. Rohde (de Pollucis fontibus p. 42) unicum argu-

mentum afferens illam temporum difficultatem ex Apollodori testimonio oriundam, quam supra largius exposuimus.

Ergo nihil iam obstat quominus Aristoclem Atheniensis Apollodori fuisse aequalem credamus.

Haec sunt quae ex ipso Athenaeo discantur. Age nunc circumspiciamus eiusdem nominis auctores ab aliis scriptoribus commemoratos, num forte inter eos sit quem eundem esse atque eum de quo agimus agnoscamus. Enumerantur uarii Aristocles apud Muellerum FHG IV p. 329. Atque librorum quos scripserunt argumenta si spectas, unus tantum illius similis est: laudatur ab Ammonio s. u. ἐπικήδειος: Ἀριστοκλῆς ὁ Ῥόδιος ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς. En simul de eadem re uide citatum Tryphonem, qui etiam apud Ath. IV, 174 post Aristoclem de hydraulo testis producitur [1]). Quid igitur? unum esse eundemque hominem si statuerimus, num audaciae crimen subibimus? Immo aliter facere uix possumus. Haec coniectura si uera est, Rhodium fuisse discimus Athenaei Aristoclem. Neque repugnat quod ex Ath. IV, 174 Alexandriae eum scripsisse fortasse recte colligunt — fortasse inquam, quia istud ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἀσπενδίᾳ potest ex eius mente dictum esse, qui laudat Aristoclem.

Rhodii autem Aristocles etiam aliunde noti sunt. Quorum unus apud Strabonem XIV p. 655 in claris Rhodiorum uiris recensetur inter grammaticos additis uerbis ὁ καθ᾽ ἡμᾶς; aequalis igitur est Strabonis neque potest idem esse atque Athenaei Aristocles Apollodori aequalis. Nam Apollodorum hic a Strabone somnolentum in modum describi neque credet quisquam neque demonstrabit. Ceterum de Ammoniani Aristoclis temporibus nihil scimus; nisi quod recentissimi Ammonii auctores Augusti et Tiberii aetate uixerunt (Valcken. praef. p. XXIII) [2]). Neque uero est, cur Strabonis Aristoclem ab Am-

1) Cf. Schmidt. Did. 24 sq.

2) Aelium enim Dionysium ab Ammonio usurpatum esse mihi non probauit Freyer (in Stud. Lips. uol. V p. 369 sqq.); qui illud οἱ παλαιοί, quo nititur, iam a Didymo adhibitum esse ipse concedit. cf. Naber. prol. ad Phot. p. 78: 'Ammonius usus est Tryphone, eodem Aelius Dion. = Phot.'.

moniano non diuersum esse sumamus. Nam non unum huius nominis Rhodium fuisse sed plures uel inde conicias quod Strabo addit ὁ καθ' ἡμᾶς, ita ut a priore quodam Aristocle item Rhodio aequalem suum distinguere uideatur.

Rhodius est is quoque qui apud Erotianum in praef. lex. Hippocr. p. 12 Frz. commemoratur: τῶν δὲ γραμματικῶν οὐκ ἔστιν ὅστις ἐλλόγιμος φανεὶς παρῆλθε τὸν ἄνδρα (i. e. Ἱπποκράτη). Καὶ γὰρ ὁ ἀναλεξάμενος αὐτὸν Εὐφορίων πᾶσαν ἐσπούδασε λέξιν ἐξηγήσασθαι διὰ βιβλίων ἕξ· ἔτι δὲ Ἀρίσταρχος· περὶ ὧν γεγράφασιν Ἀριστοκλῆς καὶ Ἀρισ[το]τέας οἱ Ῥόδιοι. καὶ μετὰ πάντας Ἀντίγονος καὶ Δίδυμος οἱ Ἀλεξανδρεῖς. — Verba ἔτι δὲ Ἀρίσταρχος M. Schmidt Did. p. 24 transponenda suadet post illa uerba οἱ Ῥόδιοι, fortasse recte, ut de unius Euphorionis libris, non item de Aristarchi studiis Hippocrateis scripserit Aristocles. Sed ante Didymum certe — Chalcenterum uidelicet, nam non est, quo τὸν νεώτερον intellegere cogamur — scripsisse iudicandus est propter uerba sequentia καὶ μετὰ πάντας κτλ. Hunc Athenaei Aristoclem esse puto. Commendatur hoc eo quod et apud Varronem de ling. lat. X, 74 p. 261 M Aristocles et Aristeas grammatici coniuncti apparent et apud Athenaeum Ἀριστέας quidam, qui π. κιθαρῳδῶν scripserit, laudatur XIV, 623 d in Aristoclis uicinitate; unde Erotiani loco pro tradito Ἀριστοτέας, quod procul dubio corruptum est, optima ratione Ἀριστέας restituit M. Schmidt l. l. studiorum socios semper fuisse ratus Aristoclem et Aristeam (ceterum Varronis testimonio non allato).

Rhodius denique est rhetor ille Aristocles apud Dion. iud. de Dinarcho cap. 8; sed de hoc nihil licet conicere.

Grammaticos praeterea nouimus huius nominis complures: quos, cum nihil sciamus quod commune habeant cum auctore musico, omnino missos faciamus. Reliqui denique Aristocles aut incertae prorsus aut nimis alienae aetatis sunt [1]). Neque quidquam potest statui de eis qui Ἰταλικά, π. Γιγάντων, Παράδοξα scripsere.

---

1) In horum, non illorum numero est A. Messenius: errat enim M. Schmidt l. l., cum ignotam esse eius aetatem dicit; cf. Zelleri HPhG III³, 1 p. 785 sq.

Iam reputemus nobiscum quae assecuti simus. Hoc tenendum est: nihil obstare quominus Ammonii Athenaei Erotiani Varronis Aristoclem unum eundemque esse scriptorem iudicemus; Ammonii certe Aristoclem ab Athenaei auctore diuersum esse uix posse credi.

Alia uia augere studuit Aristoclis reliquias Val. Rose in Aristotele pseudepigrapho p. 615 sqq. Qui compluribus locis pro Aristotelis nomine Aristoclis nomen reponendum esse contendit. Atque id quidem certum est: interdum librariorum culpa Aristoclis ut ignoti eis nomen in Aristotelis notissimum abiisse (e. g. fr. 3 apud Muell., fr. 4. 5, Varro de l. lat. X, 10 p. 550). Vides igitur iusta ratione non carere Rosii conamen; sed cauendum erat, ne quid immerito Aristoteli abiudicaretur. Nobis Aristoclem sub Aristotelis nomine latere non licet credere nisi ubi aut additum est *ὁ Ῥόδιος* — nam Aristotelem Rhodium scriptorem non nouimus — aut tempora obstant, quominus philosophorum princeps intellegatur, aut argumentum loci uel libri titulus magis Aristocli quam Aristoteli conuenit.

Primum illud accidit in fr. 9 Rosii: Procl. in Tim. p. 27a Schn. *ὅτι γε μὴν τὰ Παναθήναια τοῖς Βενδιδείοις εἵπετο, λέγουσιν οἱ ὑπομνηματισταὶ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ Ῥόδιος μαρτυρεῖ τὰ μὲν ἐν Πειραιεῖ Βενδίδεια τῇ εἰκάδι τοῦ Θαργηλιῶνος ἐπιτελεῖσθαι, ἕπεσθαι δὲ τὰς περὶ τὴν Ἀθήνην ἑορτάς.* Hic Rosii correctio certa uidetur. Quamquam quod apud eundem Procl. p. 7 (*οὕτω γὰρ Ἀριστοκλῆς κατασκευάζει Θεαίτητον εἶναι τὸν ἀπόντα — Πτολεμαῖος δ' ὁ Πλατωνικὸς Κλειτοφῶντα — Δερκυλλίδης δὲ Πλάτωνα* —) Usener (M. Rh. XXVIII p. 433; cf. XXV p. 614) eundem Rhodium intellegit, quem statuit commentarium scripsisse in Platonem, nescio an rectius Mueller Aristoclem Messenium philosophum peripateticum significari iudicet, ut alter addito cognomine '*ὁ Ῥόδιος*' ab eo secernatur. Sed utut hoc se habet: utrum Rhodius hic Aristocles is sit de quo agimus an alius, e. g. Strabonis grammaticus, non liquet.

Alterum cadit in fr. 13: Bekkeri Anecd. p. 451, 31 *Ἀσιάς· ἡ κιθάρα (ἀπὸ Ἀσίου τινὸς [καὶ Ἀσία καὶ Ἀσιόνη] ἢ ἀπὸ*

Ἀσίας τῆς μητρὸς Προμηθέως)[1]. Δοῦριν δὲ Ἀριστοτέλης φησὶ λέγειν, ὅτι ἐκλήθη Ἀσιὰς ἀπὸ τῶν χρωμένων Λεσβίων οἵτινες οἰκοῦσι πρὸς τῇ Ἀσίᾳ· οἱ δὲ ἀπὸ Τυρρήνου Λυδοῦ εὑρόντος πρώτου τὸ τρίγωνον ὄργανον· οἱ δὲ ἀπὸ Τερπάνδρου. Hic aut Δοῦρις δὲ Ἀριστοτέλη aut Δοῦριν δὲ Ἀριστοκλῆς legendum esse apparet (cf. Muell. ad Aristot. fr. 259). Scimus autem Aristoclem et de instrumentis musicis egisse et peripateticorum imbibisse doctrinam, maxime Aristoxeni, id quod ex Athenaeo cernitur. Quid quod ante Apollodori mentionem apud Ath. XIV, 636f, cuius εἰς τὴν Ἀριστοκλέους ἐπιστολὴν ἀντιγραφή laudatur, Duridis de eodem quod Apollodorus respicit organo testimonium affertur: Δοῦρις δ' ἐν τῷ περὶ τραγῳδίας ὠνομάσθαι φησὶ τὴν μάγαδιν ἀπὸ Μάγδιος Θρᾳκὸς γένος. Nonne Durin hic quoque Aristocli deberi in promptu est suspicari? Contra parum uerisimile est glossae auctori Aristotelis sententiam ex Duride sublectam innotuisse, cum in ipsis Aristotelis libris sine dubio magis pateret rerum musicarum studiosis. — Ceterum de origine huius glossae quaerentibus accuratius quam a Rosio factum est partes eius distinguendae sunt, quas singulas per lexicographos aliosque auctores licet prosequi. Atque de priore quidem notae parte (usque ad u. Προμηθέως) bene uir doctus 'cithara, inquit, una commemorari solebat ab iis, qui Homericum illud Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι Il. *B* 461 explicarent'. Iam uero quis addiderit sequentia, Didymusne an alii, dubitari potest. Fuisse in Didymi lexico comico ad Aristophanis uocem Ἀσιάς explicationem ampliorem ea quam nunc legimus in schol. Thesm. 121: Ἀσι'δα τὴν κιθάραν λέγει, satis ueri est simile. Sed cum in glossa usus Aristophanei nulla fiat mentio — fit apud Et. M. et Suid. — sumendum esset illam explicationem seruatam esse ex ipso Didymi ad Aristophanis locum commentario, auctorem autem Et. M. et Suidam sua e lexico comico accepisse. Quae uero insunt in altera glossae parte, neque apud auctorem Et. M. aut Suid. neque

1) Verba () inclusa uncis ad uocem Ἀσία pertinere cognouit Rose; cf. Et. M. s. u. Ἀσία et Steph. Byz. ib.

apud Hesychium comparent. Quare Didymo neque hanc neque illam partem ausim tribuere. At deest aliquid in glossa Segueriana quod suppleri mente debet: nam qui *ἀπὸ Τυρρήνου Λυδοῦ Ἀσιάδα* nominatam aiebant, quo iure nomen sic explicarint, non dicitur. Sine dubio autem eo nitibantur illi, quod *Λυδία* olim *Ἀσία* erat uocata. Sic enim Schol. Ap. Rhod. II, 277: *Ἀσίδος· τῆς Λυδίας λέγει· Ἀσία γὰρ πρότερον ἐκαλεῖτο ἡ Λυδία· καὶ Ὅμηρος· Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι· καὶ ἡ κιθάρα Ἀσιὰς λέγεται, ἐπεὶ ἐν Λυδίᾳ πρῶτον εὑρέθη.* Hoc scholion Didymo deberi cum probabilitate per se conicias: huiusne igitur doctrina latet in glossa Bekkeri? At haec quoque explicatio discrepat ab Hesychio et Et. M. (Hesychium enim cum dicat *ἐν Ἀσίᾳ*, significare urbem, non Lydiam, coll. Et. M. et Steph. Byz. manifestum est). Et. M. 153, 29 *Ἀσία — Ἀσιάδος κρούματα· τῆς κιθάρας· οὕτως Ἀριστοφάνης — Ἀσιᾶτις· ἡ τρίχορδος κιθάρα οὕτω καλεῖται· εἴρηται δὲ ὅτι ἐν Ἀσίᾳ τῇ πόλει τῆς Λυδίας κειμένῃ ἐν Τμώλῳ πρῶτον εὑρέθη. καὶ τὰς γοώδεις δὲ ᾠδὰς ὑπὸ Νιόβης καὶ τῶν Λυδῶν γυναικῶν εὑρεθείσας εἰς Ἕλληνας ἀχθῆναι κτλ.* — Steph. B. s. u. *Ἀσία· πόλις Λυδίας παρὰ τῷ Τμώλῳ, ἐν ᾗ τρίχορδος εὑρέθη κιθάρα, διὸ καὶ ⟨Ἀσιάς⟩· Ἀσία ἡ ἤπειρος· οἱ μὲν ἀπὸ πόλεως Λυδίας, οἱ δὲ ἀπὸ Ἀσίου τοῦ Λυδοῦ ἢ ἐκ τῆς Προμηθέως γυναικός.* — Hesych. s. u. *Ἀσιάς· ἡ κιθάρα διὰ τὸ ἐν Ἀσίᾳ εὑρῆσθαι.*

Quare si quid in his Didymo tribuendum, in Et. M. (ex quo Suid.) et Steph. Byz., qui nescio an Herodianum receperint, et in Hesychio seruatum est, non in glossa Segueriana.

Iam uideamus quid praeterea de glossae auctoribus queat enucleari. Duridis sententiam paene ad uerbum repetit non allato auctoris nomine Plut. de mus. cap. 6, quod ex Heraclide Pontico haustum esse satis probauit Westphal. Ac memorabile est quod Plutarchus uel potius Heraclides eam opinionem, quam glossa Segueriana sub altero illo *οἱ δέ* exhibet, accuratius pleniusque profert; quam uides cohaerere cum Duridis doctrina. Sunt enim uerba haec: *ἐποιήθη δὲ καὶ τὸ σχῆμα τῆς κιθάρας πρῶτον κατὰ Κηπίωνα τὸν Τερπάνδρου μαθητήν, ἐκλήθη δὲ Ἀσιὰς διὰ τὸ κεχρῆσθαι τοὺς Λεσβίους αὐτῇ κιθαρῳδοὺς πρὸς*

τῇ Ἀσίᾳ κατοικοῦντας. Turbauit igitur glossae auctor sententiarum nexum. Iam data est optio, utrum Heraclidem a Duride descriptum an Aristotelem ab utroque sumamus. Heraclidem uero cum in conscribenda Terpandridarum historia ipsum fontes primarios, inscriptiones dico, adiisse sciamus[1]) neque constet, num συναγωγήν suam post Aristotelis scripta musica ediderit, nostro iure nobis uidemur Aristotelem ab hac quaestione omnino remouere. Ceterum quod Rose 'cum Duride' inquit 'et de Amphione citharodiae inuentore consentiebat Heraclides', sane quae apud Plut. de mus. c. 3 (cf. Plin. VII, 59) et in Et. M. p. 513, 23 illic ex Heraclide hic e Duride narrantur, non pugnant inter se; sed Duris cum citharam dicit nominatam esse ἀπὸ τοῦ Κιθαίρωνος ὅτι Ἀμφίων ἐκεῖσε ἐμουσικεύετο, num citharodiae inuentionem Amphioni tribuit? Quae uero apud Et. M. p. 153, 28 de Niobe leguntur, neque ad eandem rem spectant neque, si ita esset, Duridi ea adiudicare liceret; nam quae antecedunt de cithara Asiatica, auctori glossae Seg. nequeunt deberi, utpote quae prorsus diuersam sequatur doctrinam. Neque quod apud Plut. cap. 15 similia de Niobe narrantur eis quae Et. M. praebet, inde concludi potest Heraclidis esse hanc sententiam: immo Plutarchi illud caput non esse ex Heraclide haustum Westphal docuit p. 16. 25.

His omnibus perpensis Aristoclis nomen glossae restituere non dubito.

Tertium fragmentorum genus est, quorum argumenta magis Aristocli quam Aristoteli conuenire uideantur. Ex his, cum Athenaei Aristocli praeter libros περὶ χορῶν, π. μουσικῆς, π. ποιητικῆς nihil confidenter tribuere liceat, non curamus nunc nisi fragm. 11 et 12 Ros., quippe quibus solis de re musica agatur. Atque fragm. 12 cur Aristoteli eripiamus non uideo; nisi forte quem Rosii uniuersam rationem iuuat probare. Sunt Procli uerba apud Phot. p. 320, 30: τὸν ἀρξάμενον τοῦ διθυράμβου Ἀριστοτέλης Ἀρίωνά φησιν εἶναι, ὃς πρῶτος τὸν κύκλιον ἤγαγε χορόν. Idem tradit et Suidas, quem ex Aristotele

---

1) Vide Westph. ad Plut. de mus. p. 72.

talia accepisse probabile reddidit Volkmann de Suid. biogr. quaest. sel. p. 12, et Dicaearchus Aristotelis discipulus. — Nec magis Rose mihi persuasit de fragm. 11: Schol. Bob. in Cic. p. Arch. ed. Or. uol. V, 2 p. 358 'primus uidetur elegiarum carmen scripsisse Callinos. adicit Aristoteles praeterea hoc genus poetas: Antimachum Colophonium Archilochum Parium Mimnermum Colophonium; quorum numero additur etiam Solon Atheniensis legum scriptor nobilissimus'. Cur desunt, quaero, Philetas Callimachusque? Hoc per se patet, si recte legitur Aristoteles; perquam mirum est, si Aristocles auctor sumitur; qui illos non magis certe omisisset quam Procl. apud Phot. p. 319 b, quem Didymi doctrinam referre constat. At Quintilianus (X, 1, 54) Aristarchum et Aristophanem neminem sui temporis in numerum redegisse tradit. Scio, sed uide eundem paulo infra (X, 1, 58): '— elegiam, cuius princeps habetur Callimachus, secundas confessione plurimorum Philetas occupauit'. — Ceterum Photii et aliorum quos laudat Rose scriptorum locis id quod ille contendit Didymum esse scholii fontem non probatur sed refellitur.

Itaque praeter fr. 9 et 13 Aristocli quidquam ex Aristotelicis uindicare non ausim. Hactenus de Rosii commentis.

K. Mueller uero non substitit in unius Aristotelis nomine cum Aristoclis commutando uerum etiam apud Ath. p. I, 20 d pro *Ἀριστόνικος* reponi uult *Ἀριστοκλῆς*. Aristonicum sane, qui de saltatione scripserit, ignoramus neque nomen alibi apud Athenaeum occurrit; contra optime quae hic narrantur conueniunt Aristocli. Quid quod uerba inde a *καὶ τῆς σατυρικῆς* usque ad *Κρὴς ἦν ὁ Σίκιννος* congruunt cum eis quae XIV, 630 b ex Aristoclis libro *περὶ χορῶν* laudantur: *καλεῖται δὲ ἡ μὲν σατυρικὴ κτλ.* Haec uero Aristocles descripsit ex Aristoxeni libro *π. τραγικῆς ὀρχήσεως*; uide Bekk. Anecd. p. 101, 17 sqq., Phot., Et. M. s. u. *σίκιννις* [1]). Itaque aut Aristoxenum aut Ari-

1) Eadem doctrina apud Ammonium s. u. *κόρδαξ* et apud Eustath. ad Il. Σ 605 p. 1167, 23 (ex Ael. Dionysio et Pausania). Turbas mouit Schol. Il. Σ 617, unde Suid. s. u. *πυρρίχη*; qui perperam miscent lyricae et scenicae saltationis genera.

stoclem apud Ath. I, 20d adhibitum esse nequit negari. Sed quae de Bathyllo Pyladeque saltatoribus narrantur sub Aristonici nomine, Aristoclis esse non possunt, si quidem recte de temporibus eius statuimus; nam illi Augusti demum aetate floruerunt. Totum autem hoc Athenaei caput 37 ex uno libro desumptum esse discimus coll. Plut. Symp. Q. VII, 8; ubi de Pyladis Bathyllique saltatione fere eadem atque partim eisdem uerbis [1]) praedicantur neque desunt *κόρδαξ* aut *ἐγκώμια ἃ Σωκράτης περὶ ὀρχήσεως διῆλθε*. Hic ab eodem fonte pendere Athenaeum et Plutarchum apparet; quem plenius exhausit Athenaeus. Huic fonti sophista et Aristonicum et Aristoclem uel Aristoxenum debet itemque opinor Seleucum initio capitis laudatum. Seleucus enim uix potest alius esse nisi Tiberii illi conuictor; uide M. Schmidtium de uariis Seleucis disputantem Philol. uol. III p. 436 sqq. Aristonicus autem necessario secernendus a clarissimo illo homerico, utpote qui nondum de istis pantomimis potuerit scribere nedum prospicere quanti foret momenti noua ars.

Quare Aristocli in hoc capite nihil uindicarim nisi quae congruunt cum p. 630b; Aristonici autem nomen intactum relinquo.

Cogitet quispiam de Aristoclis nomine eliciendo ex Ath. VIII p. 360b: *Κορωνισταὶ δὲ ἐκαλοῦντο κτλ., ὡς ἱστορεῖ Ἀγνοκλῆς ὁ Ῥόδιος ἐν Κορωνισταῖς*. Nam Hagnocles siue Agnocles scriptor aliunde non innotuit, argumentum autem non alienum est ab eis quae Aristocles profert in libro XIV Athenaei. Praeterea titulus ille *Κορωνισταί* ualde mihi suspectus est, cum non nisi comoediae aptus sit; quo titulo rectam operis inscriptionem omnino loco esse motam malim credere quam corruptam esse e *π. Χορῶν*. Dummodo certior esset haec coniectura, porro oreretur suspicio Aristoclis testimonium a Pamphilo una laudato fuisse appositum.

---

1) Velut *ὑπόρχημα διατίθεσθαι* apud utrumque. Plutarchum in libello *π. μουσικῆς* inscr. Dionysium Hal. min. depilasse coni. Westph. comm. p. 16.

Iam transeamus ad ea quae Aristocli apud Athenaeum deberi certum est.

In libro IV non nisi de hydraulo organo laudatur. Nomen legitur primum I p. 22a, ubi testis est Aristocles de Teleste Aeschyli saltatore, qui Septem fabulam admirabilem in modum egerit. Hoc procul dubio narrauit in libro illo *π. χορῶν*, ex quo etiam IV, 174c testimonium eius petitur. Idem opus citatur XIV, 620 b, ubi docet Aristocles *ὅτι ἐκαλοῦντο οἱ ῥαψῳδοὶ καὶ ὁμηρισταί*. His locis simpliciter *ἐν τῷ π. χορῶν* legitur; contra *ἐν α' π. χορῶν* XIV, 620 d de hilarodis disputasse dicitur. Sequitur: *καταλέγει δὲ ὁ Ἀριστοκλῆς καὶ τούσδε ἐν τῷ περὶ μουσικῆς κτλ. Ἀριστόξενος δέ φησι·* — In duobusne igitur diuersis libris Aristocles egit de hilarodis, ambobus autem Athenaeus usus est? Credi uix potest. Quare Eruinus Rohde in doctissima de Pollucis fontibus commentatione, qua Athenaei quoque fontes attigit, a librariis perperam Aristoclis nomini adscriptum putat titulum, quem deberent Aristoxeno (cf. p. 619 d *Ἀριστόξενος ἐν δ' περὶ μουσικῆς*); fortasse recte; nisi libri *π. χορῶν* pars fuere maioris *περὶ μουσικῆς* operis.

Octauus *περὶ χορῶν* liber laudatur p. 630 b de satyrica saltatione a quibusdam sicinni nominata. Magnus sane est librorum numerus sed num corrigendus sit dubito; nam satis amplam fuisse operis materiam e fragmentis, e. g. ex hydrauli copiosa mentione cernitur. — De hilarodis rursus Aristocles citatur p. 621 b sine titulo, uidelicet sicut supra ex libro *α' περὶ χορῶν*.

Hinc nascitur suspicio totam hanc de hilarodis magodis lysiodis disputationem ex Aristocle esse desumptam. Nam qui solus praeter istum de his artibus laudatur Aristoxenus, eum ab Aristocle adhibitum cum IV, 174c et XIV, 630 b uideamus, non est cur hic aliter rem se habere iudicemus. Accedit quod post uerba illa *καταλέγει δὲ καὶ τούσδε ὁ Ἀριστοκλῆς ἐν τῷ περὶ μουσικῆς γράφων ὧδε* non septem tantum Aristoclis uerba exspectamus sed ampliorem catalogum. Quae uero de Sotade referuntur, Aristoxeni non possunt esse propter tempora. Neque Aristocli ausim tribuere quae inde a uerbo *ἤκμασε* uel

certe quae ab ἐκπλεύσαντα γάρ leguntur, quia auctores in his nominantur Carystius Pergamenus (sub Eumene I. 263—41 regnante) et Hegesander Delphus (scr. post 168 a. C., uide Muelleri FHG IV p. 412). Quorum memoria apud Athenaeum tam trita est, ut suis oculis eos inspexisse uix queat negari. De Hegesandro cf. maxime II p. 83 a, b; fragmenta eius praeter unum soli debemus Athenaeo. Praeterea ista de Sotade narratiuncula hoc loco satis est ἀπροσδιόνυσος.

Porro suadet ratio ut etiam quae praecedunt capite 12 de rhapsodis omnia eidem Aristocli assignemus; quem in initio huius disputationis uides laudatum (Ἀ. ἐν τῷ π. χορῶν). Atque confirmatur haec coniectura eo quod in hoc capite complures auctores uel libri citantur alibi in Deipnosophistis non obuii: Chamaeleontis περὶ Στησιχόρου, Ὀλυμπικός Dicaearchi, Iason, Lysanias περὶ ἰαμβοποιῶν (redit non nisi VII, 304 b).

Iam qui egit de rhapsodis hilarodis magodis lysiodis, eundem de dicelistis autocabdalis ithyphallis phallophoris in eodem libro exposuisse nonne omnes probabilitatis numeros habet? Auctores laudantur in his capitibus (15. 16) Sosibius [1]) Laco, Callimachi aequalis, et Semus Delius, cuius aetas incerta est; apud Harpocrationem una cum Phanodemo citatur; scripsit περὶ Περγάμου (Suid.), unde Attalorum tempora uidisse putandus est (241—133); ex Apollodoro nisi fallor citatur apud Ath. IV p. 173 e, quippe qui praecipuus illorum capitum esse auctor et Demetrii quoque Scepsii testimonium apposuisse uideatur. Haec si uera sunt, Aristocles potest Semo usus esse.

Capitis 16 uerba inde ab ἐκαλοῦντο δέ usque ad Thebanorum mentionem nec Sosibii nec Semi uidentur sed eius esse, qui utriusque doctrinam coniungens de suo augeat; quem Aristoclem esse in promptu est suspicari. Eidem capita 12—15 tribuit Rohde causis non expositis (l. l. p. 43 not. 1).

De capite 17 certi nihil potest statui; nisi quod Aristeae liber περὶ κιθαρῳδῶν Athenaeo fortasse ex Aristocle innotuit,

---

1) Idem de hyporchematis testis est apud Schol. Pind. P. II, 127 (πυρρίχη).

cuius popularis aequalis studiorum socius ille uidetur fuisse (uide supra p. 91).

Scrupulum iniciat alicui illud *νῦν* p. 621 b; quod utrum ad Aristoclis an ad Athenaei tempus spectet, diiudicandum est. Aristoclis autem non esse hoc *νῦν* non iam contendet qui comparauerit p. 620 d, ubi legitur: *ἱλαρῳδοί, οὓς νῦν τινες*[1] *σιμῳδοὺς καλοῦσιν, ὡς Ἀριστοκλῆς φησιν κτλ.* et infra cap. 29 init. et X, 429 a, ubi: *ἐν δὲ Μιλήτῳ ἔτι καὶ νῦν Θεόφραστός φησι τοῦτ' εἶναι τὸ νόμιμον.* Iam cum horum artificum post Sullae tempora[2] mentio non iam occurrat, illud *νῦν* Athenaeo tribuere audacius est.

Aristoxeni de magodis lysiodisque sententia pertinet usque ad uerba *ἀνδρείοις λυσιῳδόν*; iam continuatur Aristoclis oratio illi aduersantis. In sequentibus de sola magodia, non de lysiodis sermo fit secundum Aristoclis sententiam, qui contra Aristoxenum non diuersas esse has artes iudicat. Sic Strabo quoque XIV p. 648 d cum initio *λυσιῳδοὺς καὶ μαγῳδούς* nominauerit, postea de solis *λυσιῳδοῖς* loquitur ne ipse quidem discrimen statuens.

Nouum Aristoclis fragmentum incipit inde a p. 630 b: *καλεῖται δ' ἡ μὲν σατυρικὴ ὄρχησις ὥς φησιν Ἀριστοκλῆς ἐν ὀγδόῳ περὶ χορῶν, σίκιννις καὶ οἱ σάτυροι σικιννισταί.* Similiter Aristocles illam de rhapsodis disputationem a nominis quod est *ὁμηρισταί* mentione incohat itemque de hilarodorum nominibus praefatur priusquam de arte eorum agat. — Cohaerent autem artissimo uinculo capita 28—30. Etenim quae cap. 28 indicantur tria lyricae saltationis genera, eorum singulis describendis sequentia capita tributa sunt. Quare noli dubitare quin haec in uniuersum omnia Aristocli sint adscribenda. Aristoxeni uerba ab illo apponuntur. Scamonis ueriloquium (*σίκιννις ἀπὸ τοῦ σείεσθαι*) ut apud Ath. ita apud Et. M. et Hesych. s. u. *σίκιννις* cum Aristoxeni de saltationis generi-

---

1) Ab horum partibus stat etiam Strabo, qui XIV p. 648 d de *σιμῳδίᾳ λυσιῳδοῖς μαγῳδοῖς* cum copiose agat, *ἱλαρῳδῶν* nomen ignorat. Ceterum de hoc Strabonis loco uide Hillerum M. Rh. XXX p. 68.

2) Plut. Sull. 36 *λυσιῳδούς* memorat.

bus doctrina coniunctum exstat. Scamon autem satis uetustus uidetur fuisse auctor (uide Muell. FHG I p. XXIV et IV p. 489). Nescio igitur an ab ipso Aristoxeno fuerit adhibitus. Clem. Alex. Strom. I, 74 p. 132 S εὑρημάτων scriptores enumerans primo loco Scamonem posuit.

Initium capitis 29 Aristoxeni est usque ad Philochori mentionem. Atthidographum Athenaeo ad manum fuisse Rohde de Poll. font. p. 37 contendit, quia supra p. 628 a testimonium eius disputationis cursum male interrumpat. Quod ego non concedo; quamquam Archilochi et Epicharmi uersus aliunde inculcatos esse recte animaduertit. An ubi de musica in conuiuiis τὸ σωφρονικὸν ἡμῶν seruante sermo est, non aptissime in priscorum hominum symposiis non modo Dionysiacae sed etiam Apollineae musicae locum fuisse commemoratur? Nec magis habemus, cur Philochorum capitis 29 Aristocli deberi negemus. — Sed restant ultima capitis uerba: ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς πυρρίχη διονυσιακή τις εἶναι δοκεῖ, ἐπιεικεστέρα οὖσα τῆς ἀρχαίας κτλ. Ac supra sane p. 630 c illud μέχρι καὶ νῦν Aristoxeni est; sed hoc καθ' ἡμᾶς eiusdem esse nequit. Nam Aristoxeni doctrina sunt sine dubio, quae p. 630 c, d de saltationis generibus narrantur; ubi: ὁμοία ἐστὶν ἡ πυρρίχη τῇ σατυρικῇ ὀρχήσει· πολεμικὴ δὲ δοκεῖ εἶναι ἡ πυρρίχη κτλ. Ab hac uero pyrricha, qualis fuit Aristoxeni temporibus (cf. Plat. legg. VII p. 815 a sqq.), prorsus diuersa est illa capite 29 extremo descripta; quam Caesarum Romanorum aetati propriam fuisse scimus (cf. Apul. met. X, 29, Friedl. Sittengesch. II^3, 443). Quare neque Aristoxeno neque Aristocli haec tribuenda sunt sed aut ipsi Athenaeo aut — id quod malim credere — eidem auctori quem sequitur noster I p. 20 d de Pyladis Bathyllique saltatione.

Ceterum Aristoxeni ne ea quidem possunt esse, quae iuxta antecedunt inde a uerbis ἡ δὲ πυρρίχη παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν οὐκ ἔτι παραμένει; nam Athenienses bellare desierunt demum circa annum 263. Eadem scripta esse debent ante captam a Romanis Graeciam. Haec optime conueniunt in Aristoclem; cui totum caput assigno exceptis eis quae de

dionysiaca pyrricha narrantur. — Tertium pyrrichae genus neque *πολεμικόν* neque *ἐπιεικές* inter ridiculas saltationes recensetur p. 629 f. Contra prisca illa memoratur paulo ante p. 629 c. Diuersis hic fontibus uti Athenaeum Rohdii aciem non fugit. Sed de his infra [1]).

Capitis 30 initio prisca describitur *γυμνοπαιδική* [2]). Sed rursus intermiscetur eiusdem auctoris doctrina, cui capitis 29 exitum deberi coniecimus; id quod cernitur e uerbis *ὥστε καὶ τὴν ὄρχησιν ταύτην εἰς τὸν Διόνυσον ἀναφέρεσθαι.* Quae secuntur usque ad finem capitis ex Aristoxeno ab Aristocle excerpta esse autumo. Sub finem laudatur *Ἀριστόξενος ἐν α΄ συγκρίσεων.* Huic Aristoxeni operi Athenaeum nusquam alibi testimonium denuntiare Rohde p. 43 dicit. Sed ad idem referendum esse equidem suspicor quod legitur sub Aristoxeni nomine IV, 174 e: *ὁ μέντοι Ἀρ. προκρίνει τὰ ἐντατὰ καὶ καθαπτὰ τῶν ὀργάνων τῶν ἐμπνευστῶν κτλ.* Item I, 22 b: *ὀρχήσεις δὲ ἐθνικαὶ αἵδε· — ἃς προκρίνει Ἀρ. διὰ τὴν τῶν χειρῶν κίνησιν.* Sic etiam eo de quo agimus loco gentium saltationes comparantur; cf. praeterea supra p. 631 d: *βέλτιστοι δ᾽ εἰσὶ τῶν τρόπων κτλ.* Atque latius etiam patere huius operis uestigia in capitibus his Aristocleis suspiceris coll. p. 621 c: *φησὶ δὲ ὁ Ἀριστόξενος τὴν μὲν ἱλαρῳδίαν παρὰ τὴν τραγῳδίαν εἶναι κτλ.* et p. 630 d: *ἡ δὲ γυμνοπαιδικὴ παρεμφερής ἐστι τῇ τραγικῇ ὀρχήσει κτλ.* (cf. p. 621 b).

Ex eodem Aristocle Aristoxeni testimonium etiam I p. 22 b petitum esse primum inde ueri est simile, quod paulo ante ille laudatur de Aeschyli quodam saltatore. Idem ceteris

1) Non magni faciam quod, qui homo Laconicus hic audit, Pyrrichus apud Poll. Hesych. Schol. Pind. P. II, 127 Mar. Plot. de metris p. 2624 P est Cretensis. Nam Laconum musicam a Creta insula initia et incrementa cepisse notum est; cf. Schol. Pind. ad l. l. — Hesychius et Schol. Pind. in quibus consentiunt, Didymea agnoscas coll. Procl. ap. Phot. Pollux uel eius auctor unum ueriloquium eligere satis habuit; Iubae ne umbram quidem cerno in his (non item Rohde p. 52). — Obiter iuuat corrigere schol. ad Luc. Pisc. 36: *πυρριχίζειν· εἶδος ὀρχήσεως ἡ πυρρίχη σύντομος*, ubi lege *σύντονον*.

2) Cf. Suid. = Et. M. et Pausan. III, 11, 9.

capitis 39 et 40 auctoribus recentior est (de Phillidis aetate infra disputabimus); neque argumenta horum capitum in libris περὶ χορῶν praeteriisse existimari potest. Schweighaeuser illud Aristoclis mentionem quod sequitur φασὶ δέ p. 22a mutandum suadet in φησὶ δέ, ut continuetur illius oratio; neque habeo quod obloquar. Agitur autem hoc capite 39 de Aeschyli arte orchestica. Neque uero Aeschylum sed saltandi artem praecipuum esse argumentum, cui subseruiant reliqua, inde apparet quod etiam antecedentibus capitibus et subsequenti de saltatione in uniuersum sermo fit. Hinc licet concludere non eum, qui de Aeschylo scripserit, sed qui de saltatione, praecipuum esse huius capitis auctorem, cui debeantur reliqui. Aristoclis igitur fontem in Aeschyli arte orchestica enarranda Chamaeleontis περὶ Αἰσχύλου librum fuisse statuo, quippe cuius nomen p. 21e laudetur. Quae uero in fine capitis ex Chamaeleonte apponuntur, a sententiarum nexu ita abhorrent, ut ab ipso Athenaeo ista assuta quin sint non dubitem; qui eandem narratiunculam ex Chamaeleontis περὶ Αἰσχύλου libro citatam aptiore loco protulit X p. 428f [1]).

De Homerica saltatione agitur capp. 24—27. Hic quoque subesse fontem Aristoclem conicias; sed cauendum est: id certo scimus, caput 15 ex Dioscoridis περὶ τῶν παρ' Ὁμήρῳ νομίμων libro esse desumptum, id quod docet Suid. s. u. Ὅμηρος, qui eadem quae Athenaeus, pleniora modo, modo artiora exhibet exordiens a uerbis his: ὅτι Διοσκορίδης ἐν τοῖς παρ' Ὁμήρῳ νόμοις φησίν, ὅτι ὁ ποιητὴς ὁρῶν κτλ. Unde suo iure Mueller FHG II, 192 etiam eorum, quae in sequentibus de uita heroum Homericorum copiose exponuntur, magnam partem ex Dioscoride fluxisse probabile esse iudicat. Laudatur autem Dioscorides sub finem capitis 18, sed ex subdolo Athenaei more ita ut non nisi de eis, quae proxime antecedunt, testem eum

---

1) Idem de Aeschylo dictum refert Plut. Q. Symp. Ιε', 1, 4. Lucian. encom. Demosth. 15 quod Callistheni hoc de Aeschylo iudicium tribuit, aut errori aut neglegentiae obnoxius est. Nam Callisthenes, si recte ἀποφθεγγμάτων scriptorem illum intellego quem laudat Poll. IX, 6, 93, dictum illud non excogitauit sed ut alienum rettulit.

producere uideatur. Sed haec obiter tetigisse in praesens pro meo consilio sat est.

Iam sicubi in illis libri XIV de musica et saltatione capitibus Aristoxenum et Chamaeleontem una uidebimus adhibitos, nonne ueri simile est Aristocli memoriam eorum deberi? Sic puto expediendam esse ἀπορίαν illam quam dicit Rohde p. 45. Qui cum Aristoxeni doctrinam inesse in capitibus 23—26 et 31 recte perspexerit nec tamen ab Athenaeo, si ipse auctorem nobilissimum manu uersasset, nomen eius reticentia fore omissum credat, alium auctorem circumspiciens, ex quo Aristoxenea ille hauserit, unum offerri dicit Chamaeleontem p. 628e laudatum de saltatione, qui p. 184d et 623f proferat Aristoxeneis quam maxime cognata. Et quamquam ipse coniecturae audacissimae diffidit merito, aliam tamen uiam soluendae difficultatis se non uidere fatetur. Quod uero 'ipsas sententias Aristoxeni proprias esse fere omnes' dicit, de illis quae ad musicae uim mitigandi atque medendi spectant, hoc sine limitatione non admittam. Immo Aristotelicam adgnosco doctrinam neque Aristoxeno soli receptam sed etiam Theophrasto Chamaeleontis magistro et 'creditam a plerisque et memoriae traditam' (Gell. IV, 13). Quid quod iam Democritus 'plurimis hominum morbis medicinam fuisse incentiones tibiarum docuit?' (Gell. l. l.). Neque igitur necesse erat Chamaeleontem Aristoxeni scrinia adire. Omnino in his rebus sententiarum similitudo nihil probat de artiore inter auctores necessitate, sed sola uerborum congruentia communis fons proditur. Si uero comparaueris Athenaei Plutarchi Dionis Chrysostomi locos, quibus nititur Rohde, summam in narrandis eisdem rebus uerborum discrepantiam cognosces. — Ceterum Theophrastum Chamaeleontis fontem deprendimus p. 624a.

Sed iam data opera de his capitibus uidendum est, atque Rohdii placita accurata epicrisi sunt aut stabilienda aut infringenda.

Libri XIV capita 23—25, quibus 'de ueteris musicae indole uirili et ad omnes uirtutes animum instigante' agitur, Rohde dicit centonem Aristoxeneum et optime Aristoxeni

uestigia passim detegit [1]). Idem rectissime in cap. 26 inde a uerbis τὴν δ᾽ ἀπόκινον nouum excerptum a priore prorsus diuersum incipere statuit ex onomastico aliquo petitum. Caput 28 autem et sequentia duo Aristocli tribuit, iure, ut supra (p. 100) uidimus. Caput 31 rursus ex eodem opere depromptum putat, quod sophista uersus capitis 26 finem deseruerat; id quod et argumento et Aristoxeni mentione probatur.

Caput 32 et 33 'fortasse item Aristoxeno deberi' conicit. Quae obstant: memorabilem illam de uersibus acephalis doctrinam, Demetrii Byzantii testimonium, Dinonis narrationem ab Athenaeo ipso intempestiue inserta esse contendit. Dinonis locum non apte appositum esse non concedo, de Demetrio et de excursu metrico negari idem nequit. Quid quod eadem formula, qua hic Dinonis uerba introducuntur, Aristoxenus utitur p. 631 d, ubi legimus: εἰσὶ δὲ καὶ παρὰ τοῖς βαρβάροις ὥσπερ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι σπουδαῖαι καὶ φαῦλαι ὀρχήσεις. Dinonem igitur ab Aristoxeno aduocari non est cur negemus; nisi quem moratur, quod fere aequales fuerunt. — Demetrii Byzantii περὶ ποιημάτων librum Athenaeus ipse sine dubio non inspexit [2]) sed intercedit auctor, qui data opera historiae musicae scriptores perlegerit. Neque metricam istam doctrinam de suo eum adferre quisquam crediderit. Quamquam referenda uidetur ad auctorem Caesio Basso et Heliodoro recentiorem, quippe apud quos primos eam inueniamus (uide Rohd. p. 46 not.). Ceterum quod hic Phocylides inter eos nominatur, qui poematis non addiderint melodias, pugnat cum hac sententia Chamaeleontis illa quam legimus p. 620 c: μελῳδηθῆναι οὐ μόνον τὰ Ὁμήρου ἀλλὰ καὶ τὰ Ἡσιόδου καὶ Ἀρχιλόχου, ἔτι δὲ Μιμνέρμου καὶ Φωκυλίδου. Veram esse Chamaeleontis doctrinam Rohde 'Griech. Rom.' p. 141 not. demonstrat. Contra Bergk HLG II p. 130 not. 80 haec testimonia consociare studet infelici ratione; nam τῶν λοιπῶν οἱ μὴ προσάγοντες μελῳδίαν

1) Ceterum Chamaeleontis in hoc capite non ea solum esse, quae cum nomine eius exhibentur, sed etiam illam de Hippoclide narratiunculam suspiceris coll. p. 273 c.

2) Clearcho debetur X, 452 d et XII, 548 d.

eis, quorum nomina antecedunt, nullo pacto opponuntur sed adduntur neque omnino sermo fit nisi de carminibus melodia non instructis.

Sed plura etiam cernere mihi uideor uestigia auctoris cuiusdam, qui inter Aristoxenum et Athenaeum intercedat. Capite 31 Aristoxenea contineri cognouimus. Huic ergo tribuimus illam de Asopodoro narratiunculam. At quis est, qui addidit istud *οἶδα δέ τινας τοῦϑ᾽ ἱστορήσαντας ὡς Ἀντιγενίδου εἰπόντος*? 'Confidentius' opinor loqueretur Aristoxenus Antigenidae aequalis admiratorque. Iam pergitur sic: *Καὶ οἱ καϑ᾽ ἡμᾶς δὲ τέλος ποιοῦνται τῆς τέχνης τὴν παρὰ τοῖς ϑεάτροις εὐημερίαν. Διόπερ Ἀριστόξενος — φησί κτλ.* Loqui apparet hominem Aristoxeno recentiorem, quippe qui illius aetati opponat istud *καϑ᾽ ἡμᾶς*. Iam post Aristoxeni eclogam legimus: *ταῦτα μὲν ὁ Ἀριστόξενος· κἀμοὶ δὲ διὰ τοῦτο φιλοσοφητέον φαίνεται εἶναι περὶ μουσικῆς· καὶ γὰρ Πυϑαγόρας ὁ Σάμιος τηλικαύτην δόξαν ἔχων ἐπὶ φιλοσοφίᾳ κτλ.* Hanc honorificam Pythagorae mentionem ex Aristoxeno petitam esse statui non licet, quamquam Pythagoreorum ille erat discipulus antequam fieret peripateticus. Non sane nimis obstaret illud *ταῦτα μὲν ὁ Ἀρ. Κἀμοὶ δέ*, nam solet Athenaeus talibus additamentis fontium uestigia et suturas dissimulare. Sed scimus Aristoxenum ipsam illam Pythagorae doctrinam, quae hic laudatur, acerrime impugnasse nec musicae rationes in uniuersum transferri passum esse (uide Rossb. et Westph. I p. 68). Iam si alium tibi auctorem dicam et Aristoxeni et Pythagorae cultorem, hunc Athenaei hic esse fontem nonne probabile iudicabis? Nouimus autem talem rei musicae scriptorem; quem infra monstrabo. Ceterum Cliniam Pythagoreum memento memoratum esse p. 623 f. Cum uerbis inde a *τηλικαύτην δόξαν ἔχων* usque ad *μουσικῆς* cf. simillima 627 cd de Aeschylo, similia paullo ante de Alcaeo et Archilocho dicta. Id mihi etiam ex aequabili orationis genere certum est: unum opus *περὶ μουσικῆς* uel similiter inscriptum toti huic disputationi subesse, quae inest in capitibus 18—26. 31—33. Neque cum Rohdio, qui omnino plus quam par est ipsi Athenaeo tribuit in legendo

atque colligendo, Aristoclem ab ipso sophista excerptum esse credo; immo in scriptore tam uetusto optimisque et uberrimis fontibus uso, cuius libri sine dubio maximam partem in posteriorum compilationes recepti erant, confidenter hoc negare nullus dubito. — Sed priusquam de auctore illo musico coniecturam proponamus, multae quaestiones huc pertinentes restant nobis instituendae et si dis placet soluendae.

Caput II.

De Tryphone.

Suid. s. u. *Τρύφων· Ἀμμωνίου Ἀλεξανδρεὺς γραμματικὸς καὶ ποιητὴς γεγονὼς κατὰ τοὺς Αὐγούστου χρόνους καὶ πρότερον.*

Id. s. u. *Δίδυμος· γεγονὼς ἐπὶ Κικέρωνος καὶ Ἀντωνίου καὶ ἕως Αὐγούστου.*

Hinc Tryphonem concludas paulo posteriorem fuisse Didymo. Eiusdem discipulum eum fecit Lehrs [1]), quem secutus est M. Schmidt praef. Did. p. 6, sed ueterum nemo tradidit. At Trypho si fuit Ammonii Aristarchei seu filius seu discipulus, qui potest floruisse sub Augusti imperio? Etenim Aristarchus moritur c. Ol. 159/60, nisi etiam prius (uide M. Schmidtium in Philol. uol. VII p. 368). Quare aut alius est Ammonius ille Tryphonis — aut Ammonius Aristarcheus non primus fuit Aristarchi successor, quae suspicio firmatur coll. Suid. s. u. *Ἀμμώνιος· Ἀμμωνίου Ἀλεξανδρεύς, ὃς καὶ διεδέξατο τὴν σχολὴν τοῦ Ἀριστάρχου πρὸ τοῦ μοναρχῆσαι τὸν Αὔγουστον.* Frustra huius loci difficultatem aliter expedire studuit E. Rohde Mus. Rhen. uol. XXXIII p. 168. Nam ista aetatis definitio prorsus absurda et nulla esset, si multum liceret recedere ab anno 31 a. Chr. Idem p. 218 Tryphonem sumit uixisse circa 120—50 a. C. (Didymum c. 80—1), id quod cum Suidae testimonio nullo

1) De Arist. stud. hom. p. 341 not.

modo potest conciliari. Praeterea Suidam s. u. *Τρύφων* defendit contra Arthurum de Velsen (Tryph. fragm. coll. et disp. Berol. 1853 p. 2) Suidas s. u. *Δημήτριος Ἰξίων· γεγονὼς κατὰ τοὺς Αὐγούστου χρόνους*; nam huius aequalem fuisse Tryphonem — nisi posteriorem — sequitur ex Apoll. de pron. 114b (uide Rohd. l. l.). — Certe hac uia nemo nobis poterit persuadere Didymo antiquiorem esse Tryphonem [1]).

Contra Tryphonem Didymi sententias modo testimoniorum loco apposuisse modo impugnasse e fragmentis eius tam certo potest demonstrari, ut dubitationi nullus maneat locus.

Schol. Il. *N* u. 450: *Κρήτῃ ἐπίουρον· — μέμνηται δὲ καὶ ὁ Δίδυμος τῆς ἀποδόσεως καὶ Τρύφων· ἐκεῖνο δὲ προστίθησιν ὁ Τρύφων, ὅτι —*. Vides Didymi copias a Tryphone auctas.

Schol. Il. *Ω* 557: *δασύνει Δίδυμος τὸ ἕασας — Ἀρίσταρχος δὲ οὐδὲν ἀποφαίνεται —· δύναται δὲ καὶ τὸ ψιλούμενον, ὥς φησι Τρύφων.* — Aduersatur Didymo Trypho.

Apollon. de adu. p. 569, 15 (Bekk. An. II): *ὢτάν· — γεγενῆσθαι δέ οἱ μὲν παρ' ἑταιρικὴν ἐκφώνησιν, ὡς Δίδυμος ἔφη· καὶ παραλαμβάνει αὐτὸ παρὰ τὸ ἔτης μετὰ μορίου τοῦ ὦ κλητικοῦ. Πρὸς ὅν φησι Τρύφων, ὡς τὰ τῆς κλητικῆς οὐ κατασταίη — αὐτός γε μήν φησιν, ὡς κτλ.* Trypho Didymum uituperans ipsa eius uerba repetit! (cf. Rohd. l. l. p. 218).

Et. M. p. 645, 1: *Ὄχεσφιν — ὁ μὲν Δίδυμος λέγει γεγονέναι ἀπὸ τῆς ὄχεσι καὶ ὄρεσι δοτικῆς τῶν πληθυντικῶν — ὁ δὲ Τρύφων ἐναντιοῦται αὐτῷ λέγων ὅτι οὐ δύναται ἀπὸ δοτικῆς γενέσθαι, ἐπεὶ κτλ.* Idem accidit.

Δίδυμος καὶ Τρύφων habes in Cram. Anecd. Paris. I p. 179, 29 et p. 188, 32. Ceterum nihil interesse, seu *Τρύφων καὶ Δίδυμος* seu *Δίδυμος καὶ Τρύφων* ponatur, docuit Naber prolegg. ad Phot. p. 14.

Denique chronologicum sine dubio ordinem nominum praebet Anon. de Comoedia in Cram. An. Par. I p. 7, 1: *ὕστερον δὲ* (post Pisistratum Zenodotum Aristarchum) *ταύτας ἁπάσας*

---

1) Duentzerum de Zenod. p. 19 Tryphonis libros a Didymo adhibitos statuentem recte refutat Stiehle, qui in Phil. uol. VI de Tryphone egit.

(scil. βίβλους) σκηνικάς τε καὶ ποιητικὰς πλεῖστον ἐξηγήσαντο Δίδυμος Τρύφων Ἀπολλώνιος Ἡρωδιανός κτλ.

Praeterea usus est Trypho Dionysii Thracis, qui fuit Pompei, et Demetrii Ixionis, qui fuit Augusti aequalis, libris [1]).

Tryphonem Didymo fuisse recentiorem praeter eos, quos supra laudaui, etiam Naber (prolegg. ad Phot. p. 10) sine ulla dubitatione ponit; idem multa Didymea per hunc grammaticum posterioribus lexicographis tradita esse ad summam probabilitatem adduxit [2]). Contrariae sententiae praeter Duentzerum nemo quod sciam exstitit auctor uel patronus nisi Eruinus Rohde. Qui praeclarae de Pollucis fontibus commentationis p. 47 de Iuba Mauretano et Tryphone disserens: 'mihi non dubium, inquit, quin Athenaeus, quae ex antiquiore scriptore profert, recentiori debeat; qui est Iuba'. Idem p. 67: 'Iuba enim quin Tryphonis onomasticon adhibuerit, nequit dubitari'. Immo ne potuisse quidem adhibere iudicandus est; nam Iubae libri praesto erant Didymo, id quod probe scit uir doctissimus; Didymi autem opera Tryphoni, ut uidimus; unde sequitur ante Tryphonem scripsisse Iubam. — Isto Rohdii errore factum est, ut spes, quam conceperam: fore ut laboris eius ingeniosissimi fundamentis meam de Athenaei fontibus disquisitionem superstruere possem, me falleret. Gaudeo autem quod libello uiri clarissimi non prius mihi contigit potiri quam ipse de his rebus firmum ac liberum nanctus essem iudicium. Iam quid ex illo ad Athenaei fontes eruendos redundaret, accurata epicrisi diiudicandum erat. Unde uicissim etiam Pollucis fontibus nouae lucis aliquid additum iri confido. Ceterum quae debeam Rohdio, grato semper animo confitebor.

Redeamus igitur eo unde eramus profecti: ad Ath. IV p. 174 b. Hinc usque ad finem libri IV sophista musicorum

1) Contra Didymus usurpatus est iam ab Aristonico Homerico, Strabonis aequali.

2) Cf. etiam Freyerum de Schol. Aesch. fontt. 'Trypho, quem Augusti et Tiberii temporibus floruisse constat' Stud. Lips. V p. 373.

instrumentorum dat descriptionem. Statim post Aristoclis de organo hydraulico testimonium de eadem re laudatur Trypho: *Τρύφων δὲ ἐν γ' περὶ ὀνομασιῶν (ἐστὶ δὲ τὸ σύγγραμμα περὶ αὐλῶν καὶ ὀργάνων) συγγράψαι φησὶ περὶ τῆς ὑδραύλεως Κτησίβιον τὸν μηχανικόν. Ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα, εἰ περὶ τὸ ὄνομα σφάλλεται.* Hic obiter contra Schweigh. illud *ὄνομα* non debere referri nisi ad Ctesibii nomen adnoto; nempe sensus hic est: 'Ctesibius hydrauli inuentor secundum Aristoclem fuit *κουρεύς*; Trypho contra mechanicum quendam, qui de hoc organo scripserit, eodem nomine appellat nescio an falso'. Apud Vitruuium [1]) pater est tonsor, filius res pneumaticas excogitauit; fortasse inde Aristoclis et Tryphonis dissensio explicatur et componitur.

In sequentibus Tryphonis nomen semel redit, p. 182 e, ubi sententia eius cum Iubae doctrina coniuncta est. Sed non semper Athenaeus ubi Tryphone usus est, nomen eius apposuisse conuincitur comparatione inter p. 182 d et XIV p. 634 f instituta. Etenim posteriore loco eadem uerba sub Tryphonis nomine redeunt. Multo sane frequentius in his capitibus Iuba in partes uocatur; quem de instrumentis musicis *ἐν τῷ τετάρτῳ θεατρικῆς ἱστορίας* egisse discimus e p. 175 d. Inde Rohde capp. 75—78. 79. 80. 81 tota deberi uni Iubae nimis confidenter ('quouis pignore') [2]) affirmat eiusdemque copias Pollucem adiisse contendit, utpote qui in sua instrumentorum musicorum recensione passim cum Athenaeo consentiat, interdum ad uerbum congruat. Alios auctores praeter Iubam ab Athenaeo hic adhibitos esse Rohde negat. A Iuba igitur putat appositos fuisse Aristoclem Tryphonem Artemidorum Ameriam Neanthem Protagoridem Euphorionem Aristoxenum etc.

Esto, concedamus de omnibus: de uno tamen Tryphone non concedo; primum propter tempora: quid quod Didymum Iubae historia theatrali usum esse Rohde ipse affirmat p. 35. 50 (cf. Hesych. s. u. *βλίτυρι*)? Didymum autem ante Tryphonem

1) Ed. Rose p. 160, 3 = VII, 14. 237, 5 = IX, 8, 2. cf. p. 5, 27 = I, 1, 7. 259, 18 = X, 12, 1. 260 = X, 12, 4. Plin. VII, 37.

2) De Poll. font. p. 34.

scripsisse supra uidimus. Dein Athenaeum eorum nomina, quibus praecipuis utatur auctoribus, aut reticere aut subdole, quasi minuta tantum eis debeat, interponere solere, contra quos non ipse adierit sed apud alios inuenerit laudatos, semper in ore habere meminerimus. Tertium est quod Pollux, onomastici auctor, multo commodius Tryphonis libro uti poterat quam ipsis Iubae uoluminibus, 'ut actum acturus fuerit, si praeter Tryphonis ὀνομασίας Iubae theatralem historiam consulere in animum induxerit', — nam sic conuersa ualerent Rohdii uerba (p. 67). Etenim Trypho sine dubio Iubae copias non praeteriisse aut certe per Didymum eas recepisse censendus est. Atque usum esse Pollucem Tryphonis onomastico et Rohde probabile ducit ipse (p. 14. 17 med.! 66) et uestigiis haud raris proditur: cf. cum Tryph. apud Ath. 114 b (πυραμοῦς et σησαμοῦς) Poll. VI, 77; Tryph. apud Ath. p. 299 a s. u. ἔγχελυς cum Poll. VI, 49 sq. — Tryph. apud Ath. XIV, 640 e (ex Dionysio eius filio) cum Poll. VI, 79 (ἐπιφορήματα); Tryph. apud Ath. XI, 503 c (δῖνον, ex eodem) cum Poll. VI, 96 et ib. 99; Tryph. apud Ath. III, 110e (ὀρίνδην, ὀβελίας, ὀβελιαφόροι) cum Poll. VI, 73; Ath. 114 e f cum Poll. l. l. (ὑγιεῖα μάζα); Tryph. apud Ath. XI, 503 d s. u. ᾠδός cum Poll. VI, 108 (de hoc uase nusquam alibi legimus). Maxime autem huc facit, quod ᾠδῶν κατάλογος apud Poll. IV, 53 sqq. cum eis, quae Ath. XIV cap. 10. 11 ex Tryphone profert, ita consentit, ut de communi fonte dubitari nequeat; id quod infra diligenter per singula probabimus. Quidni igitur de instrumentis musicis ubi eadem tradunt Athenaeus et Pollux, Tryphonem utriusque esse auctorem licet suspicari? A Iuba uero semel certe Pollux aperte dissentit: λωτινὸς αὐλός apud Ath. p. 175 e auctore Iuba Aegyptiorum inuentum dicitur, contra p. 182 d Libyorum; cum posteriore loco consentit Pollux. Rohde (p. 25), qui eundem utroque loco auctorem ab Athenaeo descriptum esse putat, facere non potest quin sophistam parum accurate Aegyptiis 'Alexandrinorum ut laudem etiam augeret' inuentionem illius instrumenti tribuisse arguat. Sic 'non pugnare cum Athenaeo Pollucem' efficit. Sed qui libero iudicio rem considerauerit, Pollu-

cem non cum Iuba sed cum eo scriptore facere confitebitur, quem p. 182 d describit Athenaeus: hunc uero Tryphonem esse, cuius et uerba proxime antecedunt et nomen (interposito Iubae testimonio) sequitur, satis ueri simile est, praesertim cum de Alexandrinorum more agatur. Ac nescio an Alexandrinorum laudes Athenaeus in Tryphone Alexandrino inuenerit. Sic rursus neglegentiae crimen ab eo defendimus.

Sed acrius statim castigatur Deipnosophistarum auctor a Rohdio propter alium Pollucis dissensum. Etenim de pandurae inuentione quam Poll. § 60 Assyriis tribuit, Athenaeus p. 183 f haec narrat: *Πυθαγόρας ὁ γεγραφὼς περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης τοὺς Τρωγλοδύτας φησὶ κατασκευάζειν τὴν πανδοῦραν ἐκ τῆς ἐν τῇ θαλάσσῃ φυομένης δάφνης.* 'Verum est, uehementer discrepant' inquit Rohde (p. 28). Iam confert Ath. XIV, 633 f, ubi idem Pythagoras Parthos et Troglodytas uti refert sambuca (*χρῆσθαι* dicit, nihil amplius). 'Magnas alicubi turbas mouisse Athenaeum concedes'. At nec uideo Pollucem cum Athenaeo pugnare nec priorem huius locum cum altero; immo res diuersae nec tamen contrariae traduntur. Quod uero Rohde Euphorionem, ex quo utroque loco Pythagoras citatur, postquam p. 635 a sambucam idem esse instrumentum, quod antea magadis appellatum fuerit, tradidisset, non potuisse narrare contendit Troglodytarum fuisse inuentum sambucam — nam magadis aut Lydorum aut Sapphus aut Thracum *εὕρημα* —: primum de Troglodytis non Euphorio ipse sed Pythagoras testis est: Euphorio quid hac de re senserit, nescimus; dein non 'idem' esse organum magadin et sambucam dicit ille sed *παλαιὸν μὲν τὸ ὄργανον εἶναι τὴν μάγαδιν, μετασκευασθῆναι δ' ὀψέ ποτε καὶ σαμβύκην μετονομασθῆναι*; transformata igitur est magadis ad sambucae similitudinem ideoque sambucae nomen in eam translatum; denique inuentam esse panduram aut sambucam a Troglodytis minime tradidit Pythagoras sed *χρῆσθαι, κατασκευάζειν* eos narrat; quis inuenerit, unde illi acceperint, tacet. Quare hic quoque Athenaeum culpae prorsus immunem esse contendo. Nam quod Pollux *ψιθύραν* a Troglodytis inuentam esse narrat, cur hoc instrumento usi non

poterant aliis uti? Omnino non recte Rohde istud Pollucis testimonium tractauit. Legimus enim: *ψιθύρα τὸ μὲν εὕρημα Λιβυκόν, μάλιστα δὲ Τρωγλοδυτῶν.* Hic ille, quia Libyes Troglodytae non noti sint, corrigit: *μᾶλλον δὲ Τρωγλοδυτῶν*, 'ut diuersas doctorum hominum sententias disceptet Pollux'. At mihi recta loci interpretatio haec una uidetur esse: 'psithyra inuenta illa quidem est a Libybus, maxime autem Troglodytarum est', i. e. Troglodytarum proprium, in usu apud Tr. — Eodem modo opinor pandura Assyriorum inuentum et sambuca a Lydis fortasse excogitata apud Troglodytas in usu esse potuerunt [1]). Sed etiamsi inuentam esse a Troglodytis sambucam traderet re uera Athenaeus uel potius Pythagoras, ab omni uituperatione idem defendendus esset: quid quod Clem. Alex. Strom. I cap. 16 in catalogo illo inuentionum: *οἵ τε Τρωγλοδύται*, inquit, *σαμβύκην εὗρον ὄργανον μουσικόν*? Qui optimos fontes laudat *εὑρέσεων* scriptores Scamonem Aristotelem Theophrastum Philostephanum Stratonem alios (eosdem fere quibus utitur Plin. N. H. VII, 34). Iniuriam igitur Rohde fecit Athenaeo in turpes errores eum incidisse clamans.

Neque iure idem sophistam p. 636 f ex ipso Iuba hausisse conicit propter Hesych. s. u. *σαμβύκη· οὐ μόνον τὸ μουσικὸν ὄργανον, οὗ μέμνηναι Ἰόβας· ἀλλὰ καὶ πολιορκητικόν, οὗ Βίτων —;* unde totum hoc Athenaei caput auctori alicui deberi apparet, qui et Iuba et Bitone usus sit [2]). Iuba igitur ne hic quidem ab Athenaeo ipse inspectus est.

Aristoxeni doctrinam agnosces in enumeratione tibiae generum p. 176 f instituta coll. p. 634 e. Superiore loco *τελείοις* et *ὑπερτελείοις* additum est nomen ambos complectens, quod est *ἀνδρεῖοι*. Cum his Athenaei locis comparandus est Poll. IV, 80—82, qui eandem doctrinam sed aliquanto uberiorem profundit. Quem simillimum fontem sequi et ex eorundem generum Aristoxeneorum mentione et maxime inde cernitur, quod quae apud Athenaeum praeterea memorantur genera,

1) Cf. p. 637 b.

2) Sambucam et organum musicum et machinam Festus quoque commemorat p. 324. Cf. Suid.

redeunt pleraque apud Pollucem. Monendum autem neque id ipsum genus, de quo apud Ath. testis est Iuba, deesse apud Pollucem; sed cum Iuba *ἐλύμους αὐλοὺς Φρυγῶν εἶναι εὕρημα, ὀνομάζεσθαι δὲ καὶ σκυταλίας* tradat, Poll. § 76 eosdem inuentores nominat, *σκυτάλια* autem § 82 demum commemorat neque quidquam de necessitate inter haec nomina intercedente addit. Hoc si Iubam uterque descripsit, nullo modo explicatur; contra si Tryphonem, Pollux Iubae testimonium ab illo appositum ex parte omisisse statuendus est, ut solet non curare testimonia; cf. Poll. § 75 cum Ath. p. 175 e (de monaulo): Pollux Iubae uerba omisit, ceteroqui cum Athenaeo, h. e. Tryphone, consentit (Rohde p. 26 uix cuiquam persuadebit). Athenaeus autem *σκυτάλια* iterum nominare, id quod Tryphonem fecisse e Polluce discimus, supersedit.

Ceterum Pollux et Athenaeus fere semper in his rebus etiam ubi sententias easdem proferunt, uerbis ita discrepant, ut quasi consulto id fieri dicas; e. g. de Epigono Ath. IV, 183 d (ex Iuba) et Poll. IV, 59; de gingra Ath. 174 f et Poll. § 76. Quare non modo Iubam sed ne Tryphonem quidem i p s u m ab utroque descriptum esse credo.

Iam apparere opinor Rohdii de Iuba sententiam esse mittendam. Nam si omnino de organis musicis uno fonte usus est Athenaeus, cui reliqui auctores fere omnes debeantur, is non potest esse Iuba, potest esse Trypho. Alii ex eis, quos laudat Athenaeus, in censum non ueniunt. Restat autem ut quaeramus, utrum Iuba a Tryphone an uterque iuxta sit adhibitus ab Athenaeo uel eius auctore. Atque uidemus Pollucem non modo de eis rebus cum Athenaeo consentire, quarum testem habeamus Iubam, sed etiam de aliis multis idque semel ita, ut cum Tryphone contra Iubam conspiret. Unde sequitur Pollucis auctorem et a Iuba et a Tryphone pendere. Quem si recte ipsum Tryphonem esse coniecimus, Iuba et apud Pollucem et apud Athenaeum Tryphoni debetur. Haec sententia egregie confirmatur eis quae legimus Ath. IV, 182 e: *.Θηβαίων δ' εὕρημά φησιν εἶναι Ἰόβας τὸν ἐκ νεβροῦ κώλων κατασκευαζόμενον αὐλόν. ὁ δὲ Τρύφων φησὶ* κ α ὶ *τοὺς καλουμένους ἐλε-*

φαντίνους αὐλοὺς παρὰ Φοίνιξιν ἀνατρηθῆναι. Vides Iubae de ὀστεΐνοις tibiis doctrinam a Tryphone de suo auctam; nam illa καί coniunctione respicit Trypho ad Iubae uerba [1]).

Priusquam progrediamur uia, paulum in ista de organis musicis disputatione libet commorari.

Mirum sane in modum ab hydrauli descriptione Athenaeus transsilit ad γιγγραΐνους tibias sola γάρ particula adnectens rem prorsus diuersam. Sed cf. de huius uoculae usu p. 176 f: τοὺς γὰρ ἐλύμους αὐλούς —; unde de transitu ad alium fontem facto non esse cogitandum apparet; neque neglegentiae culpandus erat auctor.

Ceterum p. 174 f pro ὁ Ξενοφῶν, cuius nominis de his rebus scriptorem non nouimus, nescio an ὁ Τρύφων sit restituendum; nisi forte idem ille est Xenophon, qui scripsit περὶ Θεόγνιδος [2]).

Ad ea, quae p. 176 c—e et 182 e de tibiis e calamis et ex ossibus factis narrantur, cf. Poll. X, 183: καὶ αὐλοὺς ὀστεΐνους καὶ καλαμίνους Ἀριστοφάνης ἔφη — grammaticus sine dubio, nam sequitur Callimachi testimonium. Quid si Aristophanes Byzantius, ut e. g. ὀνομασίας ἡλικιῶν et περὶ συγγενικῶν ὀνομάτων scripsit, etiam in tibiarum generibus recensendis Tryphoni praeierit? Quem illius copiis studiose usum esse et Naber docuit in Proleg. ad Phot. et e Pollucis cum Aristophanis fragmentis comparatione, quam instituit Rohde (p. 15 cum notis, p. 16. 17!), elucet. Grauissimus est locus Ath. XIV, 619 b, de quo infra peculiarem quaestionem instituemus.

Neanthis ὧροι cum non nisi p. 175 de apud Athenaeum obuii sint, hoc testimonium a Iuba, qui ante eum laudatur, appositum fuisse Rohde non sine probabilitate coniecit. Sed σαμβύκην, quam Neanthes inuentam esse tradit ab Ibyco, Iubam tribuisse Syris non debebat colligere ex Athenaei uerbis procul dubio corruptis. Nam uerba τὸν καλούμενον λυροφοίνικα σαμβύκην neutiquam posse coniungi sed lacunam esse

1) Pollux satis habuit priorem obseruationis partem sublegisse.

2) Bergk ad Bacchyl. fr. 53 coniecit Ξενοφάνης causis non additis. Xenophanes de Lydis testis est apud Poll. IX, 83.

statuendam post λυροφοίνικα nemo non mihi concedet; diuersa enim sunt instrumenta. Nescimus igitur utrum Iuba etiam de sambuca testis sit necne. Sed etiamsi hoc uerum sit, Rohde abusus est Suidae, qui s. u. Ἴβυκος consentit cum Neanthe, testimonio, ut Neanthem a Iuba adhibitum esse probaret. Nam Dionysius Halicarnassensis Hesychii Milesii auctor cum de Ibyco poeta lyrico scripturus esset, sine dubio non Iubae theatralem historiam euoluit sed eorum libros, qui π. λυρικῶν ποιητῶν egerunt. Idem ualet de Suida s. u. Μαρσύας et Ath. IV, 184a. — Accedit quod Suidas de trigoni inuentore dissentit a Iuba; hic enim apud Ath. IV, 175d Syros, ille Sibyllam (cf. Scamonem apud Ath. XIV, 637b) nominat.

Capita 83sq. diuersae sine dubio a prioribus originis sunt. Atque quicunque legerit libri XIV capita musica, eundem fontem — opus quoddam musicum amplum doctumque — utrobique subesse sentiet; nam simillimus est narrationis color, ab onomastici indole longe abhorrens, et eidem auctores peripatetici. Accedit uestigium quod detegitur p. 184f collato schol. Pind. Pyth. II, 127 — ὁ δὲ Ἐπίχαρμος τὴν Ἀθηνᾶν φησι τοῖς Διοσκούροις τὸν ἐνόπλιον νόμον ἐπαυλῆσαι, ἐξ ἐκείνου δὲ τοὺς Λάκωνας μετ' αὐλοῦ τοῖς πολεμίοις προσιέναι. Quid igitur? Didymusne hic latet communis auctor? Eiusdem πρὸς Ἴωνα ἀντεξηγήσεις XIV, 634e laudantur de rebus musicis. Ionis uersus secuntur illud Epicharmi testimonium apud Ath. IV, 184f!

Transeamus igitur ad **librum XIV**, qui ob argumentorum affinitatem accurate cum libro IV comparandus est. Sophista post conscriptum librum IV nouas de rebus musicis fontes uidetur nanctus esse, quibus ad retractandam ex parte materiam uberius et doctius, quam antea potuerat, adduceretur.

p. 616e περὶ αὐλῶν disputatio incipit. Praemissis uariis quibusdam obseruationibus Tryphonis fragmentum proponitur, ex quo onomastici eius indoles Polluci simillima bene potest cerni: αὐλήσεων δ' εἰσὶν ὀνομασίαι, ὥς φησι Τρύφων ἐν β' ὀνομασιῶν, αἵδε· secuntur nomina alphabetico qui dicitur or-

dine prorsus neglecto; quibus additur: ταῦτα δὲ πάντα μετ' ὀρχήσεως ηὐλεῖτο. Hunc αὐλήσεων catalogum frustra quaerimus apud Pollucem, qui αὐλήματα recenset alio ex consilio disposita et distincta. Sed omnes fere, quas Trypho exhibet, αὐλήσεων ὀνομασίαι apud Pollucem in ὀρχήσεως generibus redeunt IV, 99 sqq. Hoc non miraberis, si additamenti illius (ταῦτα δὲ πάντα μετ' ὀρχήσεως ηὐλεῖτο) memor comparaueris Pollucis explicationem uocis γίγγρας· πρὸς αὐλὸν ὄρχημα, ἐπώνυμον τοῦ αὐλήματος; cf. § 105 τετράκωμος τὸ τῆς ὀρχήσεως εἶδος (apud Tryphonem est αὔλησις). Ael. Dion. (ex Tryphone uidelicet) apud Eustath. p. 1137, 23: ἐκαλεῖτο δὲ ἐμμέλεια καὶ τὸ ὑπὸ τὴν τραγικὴν ὄρχησιν ᾀδόμενον αὔλημα. Ex his non temere concludere mihi uideor Tryphonem bis haec nomina aulematis et saltationibus communia recensuisse, et in capite, quo περὶ αὐλήσεων, et in eo, quo περὶ ὀρχήσεων egit: catalogum illum descriptum esse ab Athenaeo, hunc pleniorem et paulo aliter dispositum a Polluce. Quae nostra sententia optime firmatur eo, quod infra Athenaeum, ubi de saltationibus disputat, in omnibus fere cum Polluce consentientem uidebimus nisi quod omisit quae tanquam αὐλήσεως nomina iam p. 618 c recensuit; neque ulla earum Pollucis saltationum, quae Tryphonis aulematis saltationi coniunctis cognomines sunt, apud Athenaeum in saltationum numero recurrit, cum ceteroquin ab eodem auctore pendere utrumque luce clarius perito appareat et a Rohdio accurate per singula nomina demonstratum sit. Nec non diserte respicitur bis ad αὐλήματα, p. 620 e et f, sicut uice uersa apud Pollucem. — Ceterum egisse Tryphonem etiam de saltationibus nemo non pro certo habuerit; accedit ultro quod ille de schemate quodam χορικῆς ὀρχήσεως testis est apud Ath. p. 114 f.

Quod uero Rohde Athenaeum caput 27 ex duobus dumtaxat libris exscripsisse putat, non possum ei assentiri. Verum est cum Polluce magis congruere posteriorem capitis partem (inde a uerbis παρὰ δὲ Συρακοσίοις). Sed etiam quae priore parte continentur, fere omnia ac plerumque eodem ordine redeunt apud illum, ut ipse dicit uir doctus. Quas autem

castigat repetitiones et pugnantes inter se sententias, nullae sunt. Velut *ἀπόκινος* quod postea *μακτρισμός* nominatus est, inde non sequitur *μακτρισμόν* non posse antea diuersum ab *ἀποκίνῳ* fuisse (cf. p. 635a de magadide et sambuca). Porro quae de telesiade narrantur duobus locis, non pugnant sed diuersa sunt atque coniungenda; praeterea ex diuersis auctoribus citantur, quorum alter Hippagoras non occurrit nisi hic, alter Marsyas ab Athenaeo uidetur appositus esse, nam Pollux (et Hesychius s. u. *τελεσιάς· ἡ μετὰ ξίφους ὄρχησις ἀπὸ τοῦ εὑρόντος Τελεσίου*) non nisi Hippagorae explicationem nouit. — *Θερμαστρίς* quod primum inter *ὀρχήσεις μανιώδεις*, dein rursus inter *σχήματα ὀρχήσεως* (*τραγικῆς*, ut ex Polluce discimus) enumeratur, quid offendit? immo neutrubi deesse poterat. — Contra pyrrhicha quod p. 629f in ridiculis saltationibus, supra p. 629c in seueris dignisque recensetur, Rohde ipse alio loco recte inde explicat, quod priora illa omnino non ex onomastico sicut posteriora sed ex Aristoxeno (uel potius Aristocle) fluxerint. — Ex onomastico igitur, quod quidem Tryphonis esse e causis expositis persuasum habeo, omnia hausta puto quae inde a p. 629c (*τὴν δὲ ἀπόκινον*) usque ad p. 630a proferuntur excepto Marsyae de telesiade testimonio, quod etiam locum obtinet inopportunum [1]).

Restat ut Athenaeum, quamquam parum accurate auctorem suum descripsisse non potest negari, tamen ab 'incredibilis neglegentiae' culpa, quam Rohde ei iniungit p. 30, hic quoque defendamus. Nam quod inter *ἰωνικὸν ὄρχημα* et illud, quod Artemidi Siceliotae saltant, Athenaeus discernit, Pollux non item, nonne magis est ueri simile confusionem errore esse admissam quam disiunxisse aliquem quae coniuncta inuenerat?

Pollucis explicationem uocis *ὄκλασμα·. ὄρχημα περσικὸν καὶ σύντονον* ex Iuba descriptam esse Rohde inde concludit, quod schol. Thesmoph. 1175 (*βαρβαρικὸν καὶ Περσικὸν ὄρχημα ὄκλασμα καλεῖται*) Iubam in theatrali historia de hac saltatione

1) Mirum saltationis nomen est illud *χρεῶν ἀποκοπή* p. 629f. Corrige: *κρεῶν ἀποκλοπή* coll. Poll. § 105: *Μιμητική, δι' ἧς ἐμιμοῦντο τοὺς ἐπὶ τῇ κλοπῇ τῶν ἑώλων κρεῶν ἁλισκομένους.*

profuse egisse testatur primumque explicasse, quid istud sit *τὸ Περσικὸν ὄκλασμα*. Nos qui Iubam a Didymo, Didymum a Tryphone usurpatum esse persuasum habemus, non Iubam ipsum sed qui recepit (fortasse per Didymum) doctrinam eius, Tryphonem a Polluce excerptum esse statuimus. An credibile est Pollucem ex *μακρῷ λόγῳ*, quem Iuba de hac saltatione instituerat, nihil nisi tria uerba recepturum fuisse, si ipse re uera Mauretani thesauros adiisset? Hoc non explicatur nisi excerptoris excerptor fuit.

Ceterum non unum auctorem sequi Pollucem in saltationibus describendis satis perspicuum est.

Sed tandem nos conuertamus ad capita quaedam Athenaei, quae cum propter argumentum ex Iubae theatrali historia petita esse nequeant, et Tryphonis nomine signata sunt et cum Polluce comparata communem Naucratitarum fontem aperte produnt: capita dico **libri XIV decimum et undecimum**, quibus carmina popularia recensentur. Statim post *αὐλήσεων* catalogum ex Tryphone desumptum eiusdem *ᾠδῆς ὀνομασίας* sophista adnectit. Distinguendae autem sunt quattuor dumtaxat capitis decimi particulae, quae repetitionibus aut discrepantiis diuersam prae se ferunt originem:

I. Tryphonis: *ἱμαῖος ἡ ἐπιμύλιος. ἱστουργούντων ᾠδὴ ἔλινος* (Epicharmus). *ταλασιουργῶν ἴουλος.*

II. Semi Delii: *τοὺς ὕμνους τοὺς εἰς τὴν Δήμητρα οὔλους καλοῦσι καὶ ἰούλους· ἄλλοι δέ φασιν ἐριουργῶν εἶναι τὴν ᾠδήν.*

IIIa. *αἱ δὲ τῶν τιτθευουσῶν κτλ.* (Epicharmus).

b. *ἡ δ' ἐπὶ τοῖς θανάτοις — ὀλοφυρμός· αἱ δὲ ἴουλοι καλ. ᾠδαὶ Δήμητρι καὶ Φερσεφόνῃ πρέπουσιν· οὔπιγγοι δὲ αἱ εἰς Ἄρτεμιν.*

IV. Aristophanis Byz.: *ἱμαῖος μυλωθρῶν. — ἐν δὲ πένθεσιν ἰάλεμος· λίνος δὲ καὶ αἴλινος οὐ μόνον ἐν πένθεσιν κτλ.*

Iam quaeritur, Tryphonis catalogus utrum non nisi e tribus illis nominibus (*ἱμαῖος ἔλινος ἴουλος*) constet an plura, fortasse totum caput complectatur. Illud uel per se non probabile est; hoc et ex enumerationis ratione usque ad finem capitis sibi

constanti et ex Epicharmi mentione duplici uerisimile. Age nunc comparemus, quae Pollux de uariis cantilenarum generibus praebeat (IV, 53 sqq.).

Nomina sine ulla explicatione dat haec: *ἴουλοι οὔλαμοί οὔπιγγοι λίνος*. Sequitur *ἐπιμύλιος ᾠδὴ ἱμαῖος· καὶ ἱμαλίς· ὁ δὲ ᾄδων ἱμαοιδός* (cf. VII, 33 *μυλωθρός, μύλων, μύλη, ἐπιμύλιος ᾠδή· καὶ προμύλαια θεὸς καὶ εὔνοστος*). — *Ἀλῆτις ᾆσμα ταῖς αἰώραις προσᾳδόμενον, Θεοδώρου ποίημα τοῦ Κολοφωνίου* = Ath. 618 ef. — *ἐπιλήνιον* deest apud Ath. sicut *οὔλαμοί*; neque *ᾠδή* sed *αὔλημα* dicitur. *αὐλήματα* sunt etiam quae secuntur: *πτιστικόν* (cum comicorum testimoniis diuersis ab eis quae Ath. de *πτισσουσῶν ᾠδῇ* affert); *ἐρετικά* (desunt apud Ath.); *ποιμενικά, ποιμενικόν* apud Epicharmum = Ath. *βουκολιασμός — μνημονεύει δ' αὐτοῦ Ἐπίχαρμος. Συβωτικόν* (*ἔχει μόνον δακτύλοις αὐλητικοῖς*) deest apud Athenaeum. Denique quod apud Pollucem de Tyrrhenis ex Aristotele narratur: *πυκτεύουσιν ὑπὸ αὐλῷ κτλ.*, breuius apud Ath. IV p. 154 a sub Eratosthenis nomine (ex Posidonio, ut uidetur) exstat, ita ut Eratosthenem haec ex Aristotele hausisse cognoscamus. Pollucem uero non Aristoteli sed Eratostheni uel potius recentiori auctori Eratosthenis copiis uso sua debere nemini non certum erit[1]). Eratosthenem autem etiam apud Athenaeum hic deprendimus coll. schol. Apoll. Rhod. *Α* 972:

ἴουλοι δὲ καλοῦνται ἡ πρώτη ἐξάνθησις καὶ ἔκφυσις τῶν ἐν τῷ γενείῳ τριχῶν· ὁ μέντοι Ἐρατοσθένης ὄνομα ᾠδῆς ἐρίθων ἀπέδωκεν ἐν τῷ Ἑρμῇ λέγων οὕτω·

ἥν χερνῆτις ἔριθος ἐφ' ὑψηλοῦ πετεῶνος
δενδαλίδας τευχοῦσα καλοὺς ἤειδεν ἰούλους.

Οὐκ ἔστι δέ φησι Δίδυμος, ἀλλ' ὕμνος εἰς Δήμητρα, ὡς ὁ οὔπιγγος παρὰ Τροιζηνίοις εἰς Ἄρτεμιν. ἐστὶ γὰρ οὖλος καὶ ἴουλος ἡ ἐκ τῶν δραγμάτων συναγομένη δεσμὴ καὶ Οὐλὼ ἡ Δημήτηρ· λέγεται δὲ ἴουλος καὶ ζῶόν τι, θηρίδιον πολύπουν κτλ.

Quod igitur apud Athenaeum *ἐριουργῶν* uel *ταλασιουργῶν ᾠδή* dicitur *ἴουλος*, Eratosthenis haec sententia est. Hanc Di-

1) Cf. de Eratosthenicis apud Poll. Rohdium p. 17. 21 sqq.

dymus Semum Delium secutus refutauit. Trypho Didymum descripsit tacito Eratosthenis nomine. Ex eodem Didymo uides fluxisse, quae Ath. p. 619b exstant: *αἱ δὲ ἴουλοι — Δήμητρι πρέπουσιν· — οὔπιγγοι δὲ αἱ εἰς Ἄρτεμιν.* Hanc de *οὐπίγγοις* notam praeter Tryphonem (apud Ath.) unus seruauit Photius, nescio an ex Tryphone receptam; qui s. u. *ἴουλος* docet: — *καὶ ᾠδῆς τι γένος ἴουλος· καὶ ὁ προσφιλὴς τῇ Ἀρτέμιδι;* ubi restituendum esse patet: *καὶ οὔπιγγος ὁ πρ. τ. Ἀ.*[1]).

Semum autem a Didymo adhibitum esse etiam p. 617f —618b suspicor, ubi duae diuersae *συναυλίας* definitiones proponuntur, quarum altera Semi est. Utraque enim exstat in schol. Ar. Eq. 9: *Συναυλία καλεῖται ὅταν δύο αὐληταὶ τὸ αὐτὸ λέγουσιν· ἄλλως· ξυναυλία λέγεται ὅταν κιθάρα καὶ αὐλὸς συμφωνῇ.* Item apud Pollucem IV, 83 et schol. Greg. Naz. Stel. II p. 106. Quare Didymo haec omnia tribuere non dubito. — Contra p. 109f, ubi Semus quin ex Tryphone laudetur, uix dubium est, num intercedat Didymus, nequit diiudicari. Tryphonis auctor Semus etiam apud Ath. III p. 109f; cf. 109b.

Consimili ex fonte Pollucem et Athenaeum hausisse *ᾠδῆς ὀνομασίας* elucet etiam examinata *ἱμαίου* explicatione. Erant

1) E re uidetur, quomodo 'eundo creuerit' aut mutata sit Didymi nota, obiter examinare. Trypho cum rerum uocabularium, non glossarium scriberet, alias uocis *ἴουλος* significationes missas fecit. Seruauit pro suo consilio Hesychius; qui quae addidit: *τινὲς δὲ καὶ τὸν ἐπὶ ταῖς ὑδρίαις γενόμενον ὄνον — ἴουλον λέγουσιν*, cum paene ad uerbum expressa apud Photium redeant (apud quem post *γιγνόμενον* excidisse *ὄνον* apparet), ex Atticistis assumpsisse putandus est; quam uero insuper affert etymologiam: *ἀπὸ τοῦ ἰέναι αὐτὰς (τὰς τρίχας) οὐλάς*, Herodianum sapit neque deest apud Et. M. 472, 26, ubi Didymi nota exhibetur uariis pannis circumdata. Photius autem ex peculiari quodam fonte Didymeis addidit: *ὁ ἐν τοῖς ἀμπέλοις σκώληξ* et *τὸ ἐπὶ ταῖς καρύαις ἄνθος*. Eustath. p. 1221 ad Il. Σ 555 quae adiungit *ἰούλου* explicationi ex Athenaeo petitae, aut ex Atticistis aut ex ipso Et. M. desumpsit. Namque apud Atticistas de his rebus copias uberes prostitisse etiam ex Eust. ad Il. Σ 570 cognoscitur, ubi Athenaei l. XIV cap. 10 expilasse se confessus: *ὡς δὲ καὶ πολλαί*, inquit, *ᾠδαὶ ἦσαν, οἷον ἴουλος κτλ., ἔστι σὺν καὶ ἄλλαις ἐκ τῶν παλαιῶν ἀναλέξασθαι.* Idem ad u. 572 de uocibus *μολπή* et *σκαίρειν*, ad u. 576 de uerbis *δόναξ* et *ὑπολύριον* Aelium Dionysium laudat. Dionysium testatur Et. M. s. u. *κίνδαψος*.

enim diuersa duo carminis genera, quorum alterum *ἱμαῖον*, alterum *ἱμαῖος* audiebat. De illo testis est schol. Ar. Ran. 1332: *ἱμονιοστρόφου οἷον σχοινιοστρόφου μέλη, ἃ εἰκὸς ἄνδρα ὕδατα ἀρυόμενον ᾄδειν· ἱμονία γὰρ καλεῖται τὸ τῶν ἀντλημάτων σχοίνιον, καὶ τὸ ᾆσμα, ὃ ᾄδουσιν οἱ ἀντληταί, ἱμαῖον.* Similiter Suidas: *ἱμαῖον ᾆσμα τὸ ἐπὶ τῇ ἀντλήσει λεγόμενον· παρὰ τὸ ἱμᾶν [οἱ δὲ τὸ μυλωθρικόν]. Καλλίμαχος Ἑκάλῃ. Καί πού τις ἀνὴρ ὑδατηγὸς ἱμαῖον ᾄδει.* Idem s. u. *ἱμονιοστρόφου μέλη· ἱμονία καλεῖται τὸ ἀντλητήριον τῶν φρεάτων, ἱμαῖον δὲ τὸ ᾆσμα· ἱμονιοστρόφου δὲ τοῦ εὐτελέος.* Atque Suidam ut eundem fontem sequi, quem scholiastam, ita non uidisse ipsum scholium manifestum est.

Alterum carmen commemorant: Suidas gloss. praecedenti: *ἱμαῖος· ἐπιμύλιος ᾠδή*; idem postquam *ἱμαῖον ᾆσμα* explicauit, addit *οἱ δὲ τὸ μυλωθρικόν*, praue confundens diuersa. Turpius etiam rem turbauit Hesychius, qui inter pistorii carminis explicationes intrudit uocem *ἐπάντλαιος*: *ἱμαῖος ᾠδὴ ἐπιμύλιος [καὶ ἐπάντλαιος] καὶ ἐπίνοστος· ἱμαλὶς ἡ ἐπιμύλιος ᾠδὴ ἢ σταφύλης εἶδος· ἱμαλία τὸ ἐπίμετρον τῶν ἀλεύρων κτλ.* — Contra neque Athenaeus neque Pollux aquariorum carmen ullo uerbo attingunt; nec magis Photius, quamquam *ἱμονία* et *ἱμᾶν* ab explicantur; qui nihil praebet nisi haec: *ἱμαῖος· ἡ ἐπιμύλιος ᾠδή* et *ἱμαιοιδός· ἡ ἐπιμύλιος ᾠδή· ἱμαλία γὰρ ἡ τροφὴ καὶ τὰ ἐπίμετρα τῶν ἀλεύρων* (uerba non utique sana). Photium autem hic ut saepius Tryphonis doctrinam ex Aelio Dionysio recepisse docuit Naber p. 78 (cf. quae de *οὐπίγγῳ* supra diximus). Iam patere puto necessitudinem, quae inter testes hos omnes intercedat, esse hanc:

ἱμαῖον ᾆσμα Didymus explicauerat in commentario Aristophaneo, Callimachi uersum adnotans. *ἱμαῖος* qualis sit cantus, enarrauit Trypho Aristophanem Byzantium secutus. Didymi notam seruauit schol. Ran., Tryphonis Ael. Dionysius, Pollux, Athenaeus. Ex Aelio Dionysio sua hauserunt Photius atque ex parte Hesychius et Suidas; qui alteram partem lexico Didymeo uidentur debere.

Iam quid comparatione inter Naueratitas instituta doce-

mur? Pollucem uidimus in plerisque cum Athenaeo consentire; nisi quod ex parte de nominibus solis inter eos conuenit, cum *αὐλήματα* ille, hic *ᾠδῆς ὀνομασίας* recenseat. Mirum tamen in his quoque eodem ordine uti utrumque: *Ἀλῆτις· πτισσουσῶν* = *πτιστικόν· βουκολιασμός* = *ποιμενικόν*. Hic memineris quaeso Athenaeum supra in saltationum numero non ponere, quae tanquam *αὐλήσεως* genera antea enumerauerat, Pollucem autem haec quoque inter saltationes referre. Inuersa ratione quas Athenaeus cantilenas dicit, Pollux modos auleticos uocat. Quid igitur? Num duo sumamus auctores, quorum hunc ad tibias utique respicientem Athenaeus in saltationibus, illum in cantilenis, Pollux hunc in cantilenis, illum in saltationibus enarrandis adhibuerit? Nemini scio istud probatum iri. Immo res primo obtutu mira facile explicatur eadem ratione, qua supra usi sumus: nempe si ea nomina, quibus et saltationes aut cantilenae tibiarum uoci iunctae et tibiarum modi significabantur, a Tryphone et in *ὀρχήσεως* aut *ᾠδῆς ὀνομασίαις* et in *αὐλήσεων* catalogo enumerata fuisse statuimus, Athenaeum autem et Pollucem (nisi potius eorum auctores) modo hanc modo illam tabulam pro suo quemque consilio maluisse describere. Cf. quae p. 61 notauimus, praeterea Poll. IV, 82 *οἱ δὲ ταῦτα οὐκ αὐλῶν ἀλλὰ μελῶν εἴδη λέγουσιν*. Hesych. s. u. *τετράκωμος· μέλος τι σὺν ὀρχήσει* (Poll. *ὀρχήσεως εἶδος*, Ath. *αὔλημα*); idem s. u. *κῶμος· ὄρχησις· ᾆσμα*.

De undecimo autem Athenaei capite difficilius est iudicare. Apud Pollucem ex his non nisi Nymphidis narratio occurit sed in paucissima uerba contracta et aliunde aucta; quae cum Athenaeo congruunt, haec sunt: *Βῶρμος Μαριανδύνων γεωργῶν ᾆσμα, ὡς Αἰγυπτίων Μανέρως*. Ceterum cf. schol. Ap. Rhod. *B* 781: *ἰδίως τὸν θρηνούμενον Πριόλαόν φησι, τῶν ἄλλων Βῶρμον λεγόντων τὸν Τιτίου υἱόν, ὡς Νύμφις καὶ Καλλίστρατος*. En habes Alexandrinorum doctrinam a Didymo, ut uidetur, propagatam, Athenaeo Pollucique per Tryphonem suppeditatam. — Aristoxenum uero Clearcho (ut alibi quoque in Deipnosophistis) deberi inde suspiceris, quod illius testimonia e diuersis duobus libris petita sunt, Clearchum

contra in Ἐρωτικῶν libro carmina amatoria data opera collecta exhibuisse consentaneum est. Athenaeus autem, cum Clearchi libros studiose eum uoluisse manifestum sit, haec quoque propria manu decerpsisse mihi uidetur; neque igitur mirum quod desunt apud Pollucem.

Pollucem priusquam missum faciamus, breuiter quae de eo probasse nobis uideamur, comprehendere libet. Westphalii sententiam, qui 'quaecunque de arte instrumentisque musicis doceat ille, ex Tryphone hausta esse edixit', defendimus contra Rohdium (de Poll. font. p. 66) comparatione Athenaei eadem, qua hic nititur, ut Iubam a Polluce descriptum esse euincat, accuratius et amplius instituta. Quae autem Rohdii argumenta silentio praeterii, ea refutatione non iam egere arbitratus sum. Praeterea Pollucem multis in rebus uidimus pendere a Didymo. Errat igitur Rohde 'Pollucem uel tantum ex Didymo hausisse negans atque pernegans' (p. 8) et 'eosdem fere ac Didymum auctores secutum esse Pollucem' contendens. Hoc solum concedo: neque ex uno neque ex ipso Didymo Pollucem sua delibasse; sed recepit Didymea per Tryphonem; quem Didymi commentariis usum esse malim credere quam lexico Didymeo.

Pauca notanda sunt de Hesychio contra ea, quae Rohde disputauit p. 51 sqq. Qui ut Athenaeum Pollucemque sua ex eodem utrumque libro transscripsisse, e Iuba nimirum, probaret, et Pollucem et Athenaeum in rebus musicis orchesticisque describendis crebro consentire cum Hesychio demonstrans, cum Iubae doctrinam Didymo debere Hesychium dubitationi exemptum esset, causae propositae satisfacere sibi uisus est. Contra nos consensum istum sic arbitramur explicandum esse: Eandem Iubae doctrinam Polluci et Athenaeo ex Tryphone (et Didymo), Hesychio ex Didymo affluxisse. Nihil Rohde attulit, quod contra faciat. Immo quod nititur e. g. Hesychio s. u. *τετράκωμος· μέλος τι σὺν ὀρχήσει πεποιημένον εἰς Ἡρακλέα ἐπινίκιον· ἐκαλεῖτο δὲ τέσσαρες κῶμοι* coll. Pollucis § 105 *ὁ δὲ τετράκωμος, τὸ τῆς ὀρχήσεως εἶδος, οὐκ οἶδα εἴ τι προσῆκον ἦν τοῖς Ἀθήνησι τετρακώμοις, οἳ ἦσαν Πειραιεῖς Φαλη-*

ρεῖς Ξυπεταίονες Θυμοιτάδαι — eandem sane uterque sequitur coniecturam, sed Hesychius confidenter profert, Pollucis auctor addubitat: uides Didymi doctrinam a Tryphone cum dubitationis significatione receptam. — Porro mihi fauet, quod satis crebro Pollux et Athenaeus consentiunt cum Photio, quem in his rebus a Tryphone pendere probauit Naber. Sic in explicanda uoce θερμαυστρίς (Rohd. p. 53), σκοπός et σκώψ (id. p. 30); μεσόκοποι αὐλοί· οἱ ὑποδεέστεροι τῶν τελειῶν, μέσοι (Phot. = Hes., cf. Ath. 176f. 182c; Poll. nudum nomen praebet); Phot. s. u. ἱμαῖος coll. Tryphone apud Ath. 618c (uide supra disputata). Ad Phot. s. u. σκώπευμα· σχῆμα σατυρικόν cf. Poll. § 105 σιμὴν χεῖρα· σχῆμα τραγικόν = Hesych. s. u. De Athenaei cum Photio consensu plura dicemus infra.

Quod uero nonnunquam Pollux et Athenaeus ubertate superantur ab Hesychio, non potest probabiliter explicari, si illi Iubam ipsum descripsere, Hesychius Didymum. Etenim parcere chartae licet interfuerit Pollucis, at non Athenaei intererat. Immo haec est causa: Hesychii fons, Didymi copiae, illis non iam plenae fluebant utpote per Tryphonis cribrum transmissae. Neque igitur Rohde communis Polluci Athenaeo Didymo fontis documentum petere debuit ex Hesychio s. u. διποδία· ὀρχήσεως εἶδος — οἱ δὲ διποδισμός· καὶ εἶδος Λακωνικῆς ὀρχήσεως coll. Ath. p. 630a et Poll. § 101, quorum diuersam uterque huius glossae partem exhibet: etenim apparet Athenaeum et Pollucem non iam e plenis Didymi horreis sua deprompsisse.

Praeterea in explicandis eis instrumentorum nominibus, quae Athenaeus in libro IV recenset, Hesychius saepe nullam cum illo similitudinem habet; quo ex numero sunt e. g. ἔλυμοι γίγγρας πανδοῦρα φῶτιγξ. — De clepsiambis et Athenaeus et Hesychius Aristoxenum laudant sed prorsus diuersa narrant. De pyrrhicha supra (p. 102 not. 1) demonstrauimus nihil Iubae posse uindicari. Trypho quid de ea docuerit, nescimus; cum uero Pollux et Hesychius consentiant ac simul discrepent ab Athenaeo, qui non sequitur hic Tryphonem sed Aristoxenum, illi sua uidentur Tryphoni debere et Didymo.

Caput III.

De Didymo.

Omissis capitibus Aristoxeneis statim ad l. XIV c. 34 sqq. accedamus, ubi subito Athenaeus ad instrumenta musica redit. De sambuca diximus. Sequitur de magadide, quam IV, 182 d—f paucis attigerat, ampla et docta disquisitio: πότερον αὐλῶν εἶδος ἢ κιθάρας ἐστίν; Post catalogum eorum, qui περὶ αὐλῶν scripserint nec tamen tibiae genus esse magadin tradiderint, Tryphonis nomine laudantur eadem, quae auctore non nominato leguntur 182 d. Atque magadin tibiam dixisse discimus et Aristarchum et Tryphonem. Λύσιν autem τῆς ἀπορίας dat Δίδυμος ὁ γραμματικὸς ἐν ταῖς πρὸς Ἴωνα ἀντεξηγήσεσιν; qui μάγαδιν αὐλὸν ἀκούει τὸν κιθαριστήριον κτλ. Proficiscitur enim disputatio ab Ionis uersu quodam et eius explicatione Aristarchea. Licet corrupta sint uerba πρὸς Ἴωνα: hoc tenendum est, in commentario Didymum sententiam suam protulisse. Quid igitur ueri est similius quam Didymum et ipsum ad Ionis uersum sua adnotasse ἀντεξηγούμενον? Quapropter uerba, quae sunt ἐλλείπειν οὖν δεῖ παρὰ τῷ Ἴωνι τόν τε συνδεσμόν κτλ., sine ulla dubitatione Didymo tribuo. Difficilius est de sequentibus iudicare. Sed prius quaerendum, quae ratio intercedat inter caput 35, quod Aristarchi et Tryphonis sententiam continet, et caput 36, quo Didymi doctrina refertur. Primum minime aduersari haec capita inter se contendo contra Rohdium (p. 47); immo quae in illo proponitur ἀπορία, soluitur in hoc. Neque Didymus 'tibiae ullam speciem unquam hoc nomine significatam esse' ullo uerbo negat. Pollux autem non nisi de psaltica magadide loquitur: μάγαδιν δ' ὀνομάζει Ἀνακρέων, τὴν δ' εὕρεσιν αὐτῆς Κάνθαρος (comicus) Θρᾳξὶ (item Duris apud Ath. XIV cap. 40) προστίθησιν. Haec si non minus sunt Tryphonis quam quae apud Athenaeum ille docet de magadide tibia — neque est cur de utroque instrumento quin exposuerit, diuersis fortasse locis, dubitemus — non certe Tryphoni debemus quae leguntur p. 634 f: ἡ γὰρ μάγαδις ὄργανον

ψαλτικὸν Λυδῶν τε εὕρημα. Suntne igitur haec quoque Didymi? Non uideo quid obstet neque Rohde habet, cur 'ante capitis 36 (sic uoluit, non 37) finem' Didymi fragmentum desinere statuat. Attamen equidem non audeo paginae 635 quidquam ipsi Didymo uindicare nisi Theophili locum [1]). Nam ad sententiam eius firmandam reliqua omnia nihil ualent. Quid quod eis quae p. 634f ille docuit: *Λυδῶν εὕρημα* esse magadin, repugnat quod p. 635b ex Menaechmo narratur: Sappho eam inuenisse. Didymus sine dubio suum addidisset iudicium: hic lectori permittitur delectus. Ceterum infra p. 635e non 'inuentam' a Sappho esse *πηκτίδα* (= *μάγαδιν*) Menaechmus dicitur tradidisse sed *πρώτην* illam *χρήσασθαι τῇ πηκτίδι.* Haec si accuratius dicta sunt, Menaechmum cum Didymo ita licet reconciliare, ut Lesbiam a Lydis instrumentum illud accepisse sumamus: cf. p. 637b, ubi diserte distinguitur inter inuentorem sambucae et eam, quae prima usa sit hoc organo.

Sed ut non pugnent sententiis inter se caput 36 et 37, mira tamen est eorundem sententiarum et auctorum repetitio. Atque Rohde cum caput 36 totum Didymo deberi sibi persuaserit, facere non potest quin caput 37 ex 'libro aliquo, in quo de musicis instrumentis ita agebatur, ut Didymi *ἀντεξηγήσεις*, ubi res ferebat, tantum non uerbo tenus transscriberentur', desumptum esse fingat. Huic 'compilatori' tribuit p. 635e—636e = capp. 37—39. Atque laudatur sane in fine capitis 39 rursus Didymus, quem Aristophanis uersum quendam de crepitaculis testem excitasse discimus. Unde Rohde non debebat colligere haec non iam ex *ἀντεξηγήσεσιν* sed ex commentario Aristophaneo hausta esse. Nam aperte Didymus dicitur Aristophanem produxisse testem — unde non ad ipsum illum comici uersum ea, quae hic de ostracis traduntur, adnotata sed alio loco exposita fuisse mihi certum uidetur. Nec musicum auctorem, qui hanc Didymi notam seruauit, ex commentario Aristo-

---

1) Cf. Hesych. s. u. *μαγάδεις· αὐλοὶ κιθαριστήριοι· ὄργανον ψαλτικόν, ὅθεν καὶ τὸ ψάλλειν μαγάζειν λέγουσιν· Ἴων Ὀμφάλῃ κτλ.* Quae ex Athenaeo esse sumpta nemo credet (Schmidt Quaestt. Hes. p. CXXV).

phaneo eam expiscatum esse crediderim; sed sumpsit ex continua quadam et copiosa Didymi de rebus musicis commentatione; qualem in ἀντεξηγήσεσιν illum condidisse uidemus. At schol. Ran. u. 1305 eandem exhibet Didymi animaduersionem. Quid mirum? Bis eam protulit, fortasse etiam saepius, uidelicet ubi res ferebat — cf. Rohd. p. 51 not. 1. — Praeterea caput 39 artius cum praecedenti cohaeret, quam ut ab alio auctore possit profectum uideri. Transitus fit his uerbis: τὰ μὲν ἔγχορδα τὰ δὲ ἔνηχα; iam illis ante enumeratis de his quae scienda sint, proferuntur. Quare si caput 38 e Didymo haustum esse probauerimus, caput 39 ad idem excerptum pertinere elucebit.

A Rohdio, quod caput 36 propius ad ipsius Didymi uerba putat accedere quam 37, 38, ne in hac quidem re possum non dissentire. Nam siue Didymus siue alius homo doctus fuit, qui primus hos Anacreontis Pindari Aristoxeni Menaechmi Euphorionis locos collegit in unum: sine dubio certo quodam consilio ductus hos potissimum delegit ac iuxta collocauit. Eiusmodi autem consilium lucide apparet in capitibus 37, 38; contra omnino non inuenitur in capite 36 (inde a p. 635 a) itemque ubi tertio excerptus est idem auctor: IV, 182 (cap. 80). Videamus, qua ratione capita 37, 38 sint disposita. Proficiscitur dissertatio ab ἀπορίᾳ quadam, quae insit in Anacreontis de magadide uersibus; etenim huius poetae aetate magadin dici nondum inuentam fuisse. Difficultatem falsa uia soluere conatum esse Posidonium; quem ignorasse magadin esse instrumentum Anacreonte antiquius; hoc autem elucere e Pindari uerbis, qui Terpandro pectidis notitiam tribuat; pectidem enim et magadin perinde esse testibus Aristoxeno et Menaechmo. Pectide autem iam Sappho usam esse, Anacreonte priorem; item Terpandrum Anacreonte antiquiorem fuisse testantibus Sosibio et Hieronymo. Denique omnino τὰ πολύχορδα τῶν ὀργάνων perquam esse uetusta secundum Euphorionem (quorum in numero sit etiam magadis). Esse tamen (cap. 38), qui differre inter se pectidem et magadin dicant, Diogenem tragicum et Phillidem Delium, qui inter alia organa

illas seorsum enumeret addita memorabili magadidis definitione. — Quae secuntur, nunc non curamus.

Contra quae in capite 36 leguntur, quamquam Euphorionis et Aristoxeni uerba pleniora exhibentur, nullo alio uinculo inter se coniuncta sunt nisi quod omnia ad magadin spectant. Praeterea ex parte misere turbata sunt, quae infra optime disposita habemus. Loci Pindarici explicatio (ex Aristoxeno petita) omnino intellegi nequit nisi in auxilium uocato capite 37; Phillidis uerba, quibus magadin describit, hic annexa sunt, ut explicent uocem *ἀντίφθογγος*; quam prorsus aliter accipiendam esse docet caput 37. Denique ineptum istud *διόπερ* post illud *διό* aperte prodit malam compilationem. — Paulo magis accurate ac minus obscurato consilio excerpta sunt, quae IV, 182 de magadide narrantur ex eisdem auctoribus [1]). Euphorionis locus ne hic quidem satis plenus sed ex parte plenior quam duobus reliquis locis. In Aristoxeni uerbis *ἰαμβύκαι* omissae sunt non nisi librarii errore.

Itaque siue Didymus est siue alius, cui debentur haec Aristoxeni Menaechmi Euphorionis fragmenta, capita 37 et 38 libri XIV aut ipsa exhibent eius uerba aut certe proxime ad ea accedunt; contra IV, 182 et XIV, 634e—635c ex eodem auctore neglecto hic magis illic minus sententiarum conexu male excerpta sunt. Plura de his infra.

Tandem uero priusquam progrediamur, de Didymi *ἀντεξηγήσεσιν* dicendum est. Laudatur enim p. 634e *Δίδυμος ὁ γραμματικὸς ἐν ταῖς πρὸς Ἴωνα ἀντεξηγήσεσιν*. Offendit hic *πρός* praepositio, quippe quae nequeat significare quidquam nisi 'contra'. Nam Meineke quod eo confugit, ut Didymum Ionis dicendi genus impugnauisse sumat, quamquam praeter Hesych. s. u. *σπῖλον Παρνάσσιον* etiam Ath. XI p. 468d uti poterat ad commendandam coniecturam suam, tamen *ἀντεξη-*

1) Nam quod catalogus ille organorum non Phillidis sed Aristoxeni nomine profertur, Aristoxenum Phillide usum esse sumendum est; si modo fides habenda enumerationis ordini apud Censorin. de mus. GL VI p. 607 'hos secuti musici Timotheus et Polyidos et Hyperides (?) et Phillis et — Aristoxenus'. *Ἀριστόξενος καὶ Φίλλις* Schol. Plat. Gorg. 451E.

γήσεις Didymus non potuit nominare poetae, debuit interpretum castigationes. *Περὶ Ἴωνος* scripsit Bato Sinopensis, saec. a. C. II (Ath. X, 436f); unde M. Schmidt olim: *ἐν ταῖς πρὸς Βάτωνα ἀντεξηγήσεσιν*; sed nescimus num commentarium in Iona Bato scripserit; nam liber *περὶ Ἴωνος* inscriptus uitam potius poetae, fortasse artem eius enarrasse putandus est. Interpretatur Ionis quosdam uersus apud Athenaeum *Ἐπιγένης* grammaticus XI p. 468c; ubi paulo post sequitur: *βέλτιον δὲ λέγειν, ὥς φησιν ὁ Δίδυμος ἐν τῷ τοῦ δράματος (Ἀγαμέμνονος) ἐξηγητικῷ* —. Quid igitur? Si legeremus *ἐν ταῖς πρὸς Ἐπιγένη ἀντεξηγήσεσιν*, non miraremur. Sumamus ergo fuisse: *ἐν ταῖς πρὸς ⟨Ἐπιγένη εἰς⟩ Ἴωνα ἀντεξηγήσεσιν*, ita ut Epigenis uel alius cuiusdam interpretis nomen omissum sit. Certe quam maxime fuit Didymi Aristarchi interpretationes contra aliorum commenta scrupulosque defendere, id quod hic uidetur fecisse. — Omni certe fundamento caret, quod Bergk proposuit: *πρὸς Ἰξίονα*, h. e. Demetrium Ixiona grammaticum, Aristophanis interpretem. Idem iudicandum est de Schmidtii, quam Did. p. 303 sq. protulit, coniectura: *ἐν ταῖς πρὸς Ἰώβαν ἀντεξηγήσεσιν*. Nam ut de Iubae *ἐξηγήσεσι* nihil nos compertum habere omittam, ut, quod apud Athenaeum semper legitur *Ἰόβας* neque usquam alibi *Ἰώβας* (*Ἰούβας* apud Strabonem), nullius faciam momenti: nullo alio argumento nititur Schmidt nisi eo, quod Didymum Iubae et saepius de aliis rebus et semel de organo aliquo musico (u. Hes. s. u. *βλίτυρι*) aduersatum esse scimus. Rohdium uero, qui accepit Schmidtii coniecturam, Iubae nimium tribuere apud Athenaeum supra satis cognouimus eiusque argumenta, quibus p. 47 eam defendit, iam refregimus. Primum enim capita 35 et 36 minime inter se pugnant nec Didymum capitis 35 auctori suam sententiam opponere, ut eum castiget, debet statui; dein Tryphonem a Iuba non posse adhibitum esse demonstrauimus, unde apparet caput 35, si omnino, certe non totum Iubae esse.

Iam quis est auctor capitum 37 sqq.? Didymum esse illum persuasum habeo. Etenim spectat caput 37 ad Anacreontis uersum interpretandum item ut caput 36 ad Ionis; uterque

autem uersus capite 35 toti huic de magadide disputationi praepositus est; quae ab his uersibus primo obtutu inter se pugnantibus proficiscitur eo consilio, ut concilientur. Unde qui Ionis uersum interpretetur, eiusdem esse sequentem de Anacreonte disputationem mihi certum uidetur. Posidonii igitur sententiam a Didymo in ἀντεξηγήσεσιν referri et refutari statuo. Accedit quod ad caput 35 bis in sequentibus spectatur: ad Aristoxenum et ad Phillidem redit oratio. Quod uero ad Tryphonis testimonium non respicitur, Didymus hoc si nouisset, certe silentio praeterire non potuit; sed non nouit. Athenaeum autem hoc de suo apposuisse facile concedes, quippe qui iam in libro IV hunc Tryphonis locum descripserit. Illic noluit nomen profiteri, quia praecipuo auctore utebatur Tryphone; hic ubi alios sequitur, speciem docti affectat. Reliqua capitis 35 omnia Didymo tribuere non dubito.

Capitis 36 alteram partem ex eodem libro excerptam esse uidimus, cuius uerba accuratius nec tamen plena seruauit caput 37, 38. Athenaeus igitur, cum in priore excerpto sententiarum nexum se non curasse intellexisset, alterum fecisse putandus est [1]). — Contra IV p. 182e sqq. eandem Didymi dissertationem excerpsit Trypho, quem Athenaeus sequitur in tota illa de organis musicis disputatione.

Caput 40 Rohde et ipsum Didymi ἀντεξηγήσεσι deberi censet, quia post excursum alienum sermo redeat ad magadin. Ac profecto ut eundem auctorem hic subesse statuamus, quem in reliqua de hoc organo disquisitione Athenaeus sequitur, suadent omnia: doctrina peripatetica (Artemo, Duris), Aristoclis et Apollodori mentio, poetarum testimonia lyricorum tragicorumque.

Age nunc uideamus cui debeantur, quae in capitibus 34—40 non de magadide sed de aliis rebus musicis exponuntur. Capite 41 alterum Artemonis fragmentum exhibetur; prius, cum de magadide agat, Didymo uindicauimus; hoc uero de tripode

1) Similem in modum p. 621f ex parte antecapiuntur, quae p. 622b sq. pluribus exposita legimus.

sermo fit. Quid igitur? ueri dissimile num est Didymum eodem loco etiam de aliis organis musicis disputasse occasione simul oblata? Praeterea Posidonii illa uersus Anacreontei interpretatione Didymum de magadide quaerentem tripodis commonefactum esse satis probabile iudico.

De capite 34 supra diximus: ab eodem auctore uidimus pendere Hesychium s. u. *σαμβύκη* et Athenaeum. Quem non fuisse Iubam uel inde cernitur, quod, quae adduntur de sambuca machina bellica, a libro de rebus musicis conscripto aliena erant nec minus a rerum uocabulario; contra lexici indoli optime conueniunt, quippe quo de nominum uariis significationibus agatur; neque abhorrent a commentarii natura. Quare Didymum hic quoque communem Athenaei et Hesychii fontem esse arbitror.

Ad sambucam sermo redit p. 637 b (= cap. 40 II). Ibi quae leguntur, ea in uno libro coniuncta fuisse cum Phillidis de iambuca uerbis in cap. 38 relatis apparet coll. Hesych. s. u. *ἰαμβύκαι· ὄργανα μουσικά, ἐν οἷς τοὺς ἰάμβους ᾖδον· ἡ δὲ σαμβύκη ἕτερον ὀψὲ* (cf. 635 a!) *εὑρημένον* et Phot. s. u. *ἰαμβύκη· ὄργανον μουσικόν· εἴρηται δ' ἐν ἑτέροις καὶ ὠνομάσθη, ὥς φασιν, ὅτι πρὸς αὐτὸ ἰάμβους ᾖδον· ἡ δὲ σαμβύκη νεώτερον καὶ ὀψὲ* (!) *ὑπὸ Σάμβυκός τινος εὑρέθη*. Rohde hos Athenaei locos 'ad auctorem ex Didymo pendentem pertinere' ratus ad uerum adspirat. Huc facit etiam Semi Delii mentio p. 637 b facta (uide quae supra p. 121 disputauimus). Ego uero propter illud *ὀψέ* apud Hes. et Phot. etiam Euphorionis uerba p. 635 a eidem auctori tribuo. Iam cf. ad p. 637 b Phot. s. u. *φοῖνιξ· τὸ μουσικὸν ὄργανον διὰ τὸ ὑπὸ Φοίνικος εὑρεθῆναι*; idem s. u. *Φοινικήϊα γράμματα* laudat Scamonem *ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν εὑρημάτων*. Communis hic Athenaei et Photii auctor quis potest esse nisi Didymus, cui Phillidis et Euphorionis testimonia aliis de causis iam supra p. 131 adiudicauimus? Cuius doctrinam Photius fortasse, ut alibi, Tryphoni et Atticistis debet. — Quare nullus dubito, quin totum caput 40 Didymo assignandum sit contra Rohdium.

E Didymo igitur hausta sunt capita 34—41.

Hic obserua, quaeso, quae et in his libri XIV capitibus Didymeis et in libro IV p. 182f—183c (usque ad Iubae mentionem) recenseantur instrumenta, ea omnia in catalogo Aristoxeni (uel Phillidis) utrobique exhibito inueniri [1]). Unde colligas Didymum praemisso Aristoxeni loco singula organa ab illo enumerata deinceps descripsisse. — Platonis autem locus, qui non nisi in libro IV exstat, ubi quid sibi uelit prorsus obscurum est, apte cum illa Artemonis de Timotheo narratiuncula coniunctus fuerit.

Communis horum capitum originis etiam alia sunt uestigia. E. g. cum p. 635a *Θεόφιλος — καὶ τὸ τῇ μαγάδιδι διαψάλλειν μαγαδίζειν λέγει ἐν τούτοις* (= Hesych.) cf. eandem locutionem p. 636d: *Ἕρμιππος τὸ τούτοις κρούειν κρεμβαλίζειν εἴρηκεν ἐν τούτοις.* — p. 636c *μαγάδιδας — καὶ ἄλλα δ' ἦν παρὰ ταῦτα καὶ βάρβιτος*: cf. IV, 182 *μάγαδις ὄργανον ἔντατον καθάπερ καὶ — βάρβιτος.* p. 636f *Δοῦρίς φησιν ὠνομάσθαι τὴν μάγαδιν ἀπὸ Μάγδιος Θρᾳκὸς γένος*: huc respicit p. 637a *οἶδα δὲ καὶ ἄλλο ὄργανον, ᾧ τῶν Θρᾳκῶν οἱ βασιλεῖς ἐν τοῖς δείπνοις χρῶνται.* — Ceterum quam lubricum sit apud Athenaeum ex dicendi generibus et locutionum similitudine fontium uestigia certa petere, periti norunt.

Apollodorum cap. 40 laudatum Didymi auctorem deprendimus etiam apud Hesych. s. u. *παριαμβίδες· Ἀπολλόδωρος παρὰ τοὺς ἰάμβους αὐτάς φησι πεποιῆσθαι, οὓς οἱ κιθαρῳδοὶ ᾄδουσιν.* Didymi doctrinam per Tryphonem uidelicet receperunt Poll. IV, 83 *ἴαμβοι καὶ παριαμβίδες νόμοι κιθαριστήριοι, οἷς καὶ προσηύλουν* et Phot. s. u. *παρίαμβοι· καὶ παριαμβίδες καὶ ἴαμβοι· νόμοι κιθαρῳδικοὶ οἷς προσηύλουν.* A pariambide non diuersa est iambuca, de qua Ath. XIV p. 636b eadem traduntur.

Didymus Athenaei auctor quantum debeat Iubae, non possumus discernere. Artemonis *π. ζωγράφων* librum Iuba uidetur adhibuisse secundum Harpocr. s. u. *Πολύγνωτος.* Cum Menaechmi de Sappho testimonio congruunt, quae legimus

---

1) *Παριαμβίς* p. 183c non diuersa est a iambuca.

apud Suidam in poetriae uita: καὶ πρώτη πηκτίδα (corr. Rohde, legebatur πλῆκτρον)[1] εὗρεν. Suidae uitam e Dionysii musica historia fluxisse plerisque persuasum est. Hic quin in scaenicorum uitis Iubam adierit, dubitationi exemptum est: in lyricorum uitis certe alios sequi coactus erat; id quod statuerim contra Rohdium (p. 77 sqq., cf. diss. nostr. p. 116). Ceterum bene idem 'aut Didymi opere aut ipsius Menaechmi libris' usum esse Dionysium suspicatur (p. 49 not. 1).

Menaechmus laudatur etiam in capite 42, quod arte cohaeret cum 43. Didymone igitur haec quoque tribuamus? At nihil praeter hoc unum nomen suadet, ut ita faciamus. Immo haec capita ut cum Didymeis, quae praecedunt, nullo uinculo continentur, ita eis, quae Aristoxeno et Aristocli uindicauimus, simillima sunt et orationis colore et argumentis (musicae artis primordia, rhapsodi, ἱλαρὰ μοῦσα). Quare capitibus 34—41, quibus organa musica describuntur, interrumpi conexum excerptorum, quae de artis musicae ui generibus incrementis agunt, confitendum est.

Caput IV.

Aristocles et Trypho.

Reliquimus disceptandum, Aristoclis de hydraulo testimonium apud Ath. IV p. 174 c utrum Tryphoni debeatur necne. Atque primum e re uidetur Ammonii illum de epicedio et threno locum diligentius examinare (cf. diss. nostrae p. 90). Sunt autem Ammonii uerba s. u. ἐπικήδειος haec:

Ἐπικήδειος καὶ θρῆνος διαφέρει· ἐπικήδιον μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐπὶ τῷ κήδει· θρῆνος δὲ τὸ ἐν ᾠδῇ· οὕτω Τρύφων. Ἀριστοκλῆς δὲ ὁ Ῥόδιος ἐν τῷ περὶ ποιητικῆς τοὔμπαλιν. φησὶ γάρ· θρῆνος δ' ἐστὶν ᾠδὴ τῆς συμφορᾶς οἰκεῖον ὄνομα ἔχουσα· ὀδυρμὸν ἔχει σὺν ἐγκωμίῳ τοῦ τελευτήσαντος· τινὲς μὲν οὖν κοινῶς πάντα εἶπον θρήνους· οἱ δὲ διαφέρειν θρῆνόν τε καὶ

[1] Idem Volkm. de Suid. biogr. p. 14 'iam pridem intellectum' esse dicit.

ἐπικήδιον τῷ τὸν θρῆνον ᾄδεσθαι παρ' αὐτῇ τῇ συμφορᾷ πρὸ τῆς ταφῆς καὶ μετὰ τὴν ταφὴν καὶ κατὰ τὸν ἐνιαύσιον χρόνον τῆς κηδείας, ᾀδόμενον ὑπὸ τῶν θεραπαινίδων καὶ τῶν σὺν αὐταῖς· τὸ δ' ἐπικήδιον ἔπαινόν τινα τοῦ τελευτήσαντος μετά τινος μετρίου σχετλιασμοῦ.

Aristocli tribuenda esse omnia inde ab eius nomine certum est, nam sic solum illud *τοὔμπαλιν* habet, quo probetur. Praeterea Tryphonis uerba: *θρῆνος δὲ τὸ ἐν ᾠδῇ* et Aristoclis *ἐπικήδιον ἔπαινόν τινα κτλ.*, ut iusta fiat oppositio, intellegenda esse apparet de carmine non ipsi funeris luctusque tempori adstricto sed quolibet tempore in honorem mortui composito.

Aristoclis uerba inde ab enuntiato *θρῆνος ᾄδεται παρ' αὐτῇ τῇ συμφορᾷ* ad apicem congruentia leguntur inter alias similis argumenti notas apud Eustath. ad Od. p. 1673, 48. Non nouit ergo nisi eorum doctrinam, qui uerbis *οἱ δέ* introducuntur ab Aristocle. Tryphonis certe sententiam plane contrariam si nouisset, uerbo saltem attigisset. Videtur Eustathius ex Herennii Philonis excerptis plenioribus quam quae nos habemus hausisse, ubi fortasse deerant Tryphonis uerba (cf. Valck. praef. ad Amm. p. XXIV) [1].

Cum Tryphone in uniuersum consentit Proclus apud Phot.: *διαφέρει δὲ τοῦ ἐπικηδείου ὁ θρῆνος, ὅτι τὸ μὲν ἐπικήδειον παρ' αὐτὸ τὸ κῆδος ἔτι τοῦ σώματος προκειμένου λέγεται, ὁ δὲ θρῆνος οὐ περιγράφεται χρόνῳ.* Eadem autem uerba leguntur post uarias uocis *θρῆνος* etymologias (Herodiani?) in Et. M., nisi quod ibi *περιγραφόμενος* exaratum est. Communem igitur fontem secuntur Proclus et auctor Et. M. Quem fontem fuisse Tryphonem non credibile. Vide igitur num sit Didymus; cui Proclum, quae de lyricae poesis, generibus docet, pleraque debere compertum est.

Conuenit cum Proclo de epicedio etiam Seruio ad Verg. Ecl. V, 14 (modulans alterna): „significat cantaturum se esse

---

1) Eust. ad Il. *Δ* p. 796 sub Herennii nomine refert, quae Amm. s. u. *αἴτος* praebet.

epicedion et epitaphion. Nam epicedion est quod dicitur cadauere nondum sepulto, ut: 'Exstinctum nymphae crudeli funere Daphnin'. Epitaphion autem post completam sepulturam dicitur, ut: 'Daphnis ego in siluis hinc usque ad sidera notus'". Sed pro eo quod est *θρῆνος* opponit male epitaphion h. e. epigramma, non carmen (uide Hauthal. ad ψ Acron. apud Hor. carm. II, 1, 37). Ammon. in excerpt. Kulenk.: *ἐπιτάφιος ὁ ἐπάνω τοῦ τάφου λεγόμενος ἐγκωμιαστικὸς παρ' αὐτῇ τῇ ταφῇ* cum spectet non ad epigramma sed ad laudationem funebrem, Seruio non repugnat. Ceterum quod hic *ἐπιτάφιος λόγος* eodem modo definitur, quo *ἐπικήδειος* apud Tryphonem, cf. Eust. l. l.: *συγγενῶς ἔχει ὁ ἐπικήδειος λόγος τῷ μνηματίτῃ καὶ ἐπιταφίῳ*, quibus opponit *θρῆνον*. Paulo aliter rem informat Dion. Hal. *μέθοδ. ἐπιταφ.* (V p. 259 Reiske).

Nihil iuuamur scholio Hor. l. l., ubi naeniam ψ Acro *ἐπικηδείῳ*, Porphyrio *θρήνῳ* comparat. Neque magis schol. Ap. Rhod. II, 782 aut schol. Dion. Thracis in Bekk. an. II p. 750 (ex Choerobosco). Omnia miscet Suidas s. u. *ἐπικήδειον*.

Certi igitur nihil ex his antiquae doctrinae ruinis nacti sumus nisi Didymi uestigia apud Proclum et Et. M. Quae paulo latius libet persequi; sunt enim aliae quoque apud Ammonium poesis generum distinctiones ad idem schema conformatae. Velut: *Γαμήλιος καὶ ἐπιθαλάμιος διαφέρει· ἐπιθαλάμιος μὲν γάρ ἐστι τὸ ἐπὶ τῷ θαλάμῳ τῆς γαμουμένης γραφὲν ποίημα· ὁ δὲ γαμήλιος οὐ περιώρισται χρόνῳ*. Haec ad uerbum repetit Eust. ad Od. ε u. 432. Minus dilucide Procl. § 21: *καὶ τὰ ἐπιθαλάμια τοῖς ἄρτι θαλαμευομένοις ἅμα οἱ ἠΐθεοι καὶ αἱ παρθένοι ἐπὶ τῶν θαλάμων ᾖδον·* quibus opponit *ὑμεναῖον*, a *γαμηλίῳ* non diuersum, quem *ἐν γάμοις ᾄδεσθαι* dicit nec temporis angustiis circumscribit. Huc facit etiam Dion. Hal. V p. 247, quamquam de orationibus, non de carminibus loquitur: *ὁ ἐπὶ τῷ θαλάμῳ λεγόμενος λόγος εἷς καὶ αὐτὸς ὢν τῷ γαμικῷ πλὴν τῷ χρόνῳ διαφέρειν· ἐπὶ τετελεσμένοις τοῖς γάμοις λεγόμενος οὗτος κτλ.* — Apud Proclum id generis etiam exstat *ἐπινίκου* definitio, cui altera pars oppositionem continens deesse uidetur: *ὁ δὲ ἐπίνικος ὑπ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς*

νίκης τοῖς προτεροῦσιν ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἐγράφετο. Oppositum erat fortasse *ἐγκώμιον.*

Porro non alienum uidetur de eis quoque distinctionibus carminum disserere, quae non in temporis definitione nituntur. E quibus est apud Ammon. *ὕμνος ἐγκωμίου διαφέρει· ὁ μὲν γὰρ ὕμνος ἐστὶ θεῶν, τὸ δὲ ἐγκώμιον ἀνθρώπων.* Cf. Procl. 8: *εἰς θεοὺς μὲν ἀναφέρεσθαι ὕμνον, προσόδιον κτλ., εἰς δὲ ἀνθρώπους ἐγκώμια, ἐπινίκια κτλ.* et infra: *ἐκάλουν δὲ ὕμνους καθόλου πάντα τὰ εἰς τοὺς ὑπερέχοντας γραφόμενα* (sic lege pro *ὑπηρέτας* coll. Orion. 155, 26); quâe recte intelleguntur coll. Et. M. 777, 9 s. u. *ὕμνος* et Orion. 155, 22, qui copiosiores sunt et laudant fontem suum: Didymum *ἐν τῷ περὶ λυρικῶν ποιητῶν.* Dissentiunt igitur Ammonius et Didymus, nam ille omnino secernit *ὕμνον* et *ἐγκώμιον* (item Thom. Mag. s. u. *κῶμος*), hic *ὕμνου* notione comprendi uult etiam *ἐγκώμια* tanquam generis species. Ceterum Didymus haec uidetur exposuisse, cum de Pindari epiniciis loqueretur: uide Eust. ad Dion. Perieg. 1181 sq. *ἔστι γὰρ ὅτι ὁ ὕμνος καὶ ἄλλως λέγεται καὶ οὐ μόνον ἐπὶ θεοῦ ἐπαίνου· Πίνδαρος* (Ol. II, 1) *γοῦν τοὺς ἑαυτοῦ ἐπινικίους ὕμνους καλεῖ· καὶ Αἴσχυλος — καὶ Ἡσίοδος — Εὐριπίδης δὲ* — (Sept. 7. Opp. 66. Ion. 6). — En habes prorsus similem dissensum atque apud Ammon. s. u. *ἐπικήδειος.*

Praeterea non nullius pretii nobis erit Ammon. s. u. *κίθαρις· κίθαρις καὶ κιθάρα διαφέρει, φησὶν Ἀριστόξενος ἐν τῷ π. ὀργάνου* (lege *ὀργάνων*) *κτλ.* Aristoxeni *π. αὐλῶν καὶ ὀργάνων* opus apud Ath. p. 634d. 174ce. 182f. 184d laudatur atque p. 174c ex Aristocle, reliquis locis ex eodem aut e Tryphone, p. 634d e Didymo. Quid si hic quoque Aristocles uel Trypho Ammonii auctor fuerit, ut s. u. *ἐπικήδειος*?

Denique usui nobis est Ammon. s. u. *κόρδαξ· κόρδαξ καὶ κάρδαξ διαφέρει κτλ.· καλεῖται δὲ ἡ μὲν τραγικὴ ὄρχησις ἐμμέλεια, σίκιννις δὲ ἡ σατυρική, κόρδαξ δὲ ἡ κωμική.* Extrema ab Aristoxeno in libro *π. τραγικῆς ὀρχήσεως* esse prolata docet Bekk. An. 101, 17; repetita autem erant ab Aristocle *ἐν η' περὶ χορῶν*: Ath. XIV, 630b coll. I, 20e (uide diss. nostr. p. 96 sq.).

Iam si disputationis summam reputamus, omnia fauent statuentibus nobis Tryphonem apud Ammonium s. u. ἐπικήδειος Didymi doctrinam proferre atque huic de suo opponere Aristocleam. Sic optime explicatur, cur apud unum Eustathium Aristoclis uerba redeant, quippe qui Ammonium descripserit; nam reliquos auctores non a Tryphone sed ab ipso Didymo pendere consentaneum est. Ammonium uero non ipsum Aristoclis uerba apposuisse sed ex Tryphone accepisse inde manifestum est, quod etiam apud Athenaeum Trypho et Aristocles iuxta comparent; nam frustra circumspicimus tertium auctorem, cui ambos debeat et Ammonius et Athenaeus.

Sed restat diiudicanda quaestio quaedam, quam mouit Rohde p. 63 neque iusta ratione soluere conatus est. 'Ἐμβάτας comicorum uocat histrionum calceamenta Pollux § 115, tragicorum ἐμβάδας. Contrarium affirmant Ammonius p. 49 Valck. —; item Suid. s. u. Αἰσχύλος. Contra item ut Pollux ἐμβάδας tragicis tribuit schol. ad Dionys. Thrac. in Bekk. An. II, 746, 18.' Rohde hic quoque Iubam Pollucis auctorem esse contendit. Sed quid faciamus Suida, qui in rebus scaenicis Iubae doctrinam e Dionysii musica historia acceptam referre solet putari (uide ipsum Rohdium p. 79)? Rohde Didymum in hac re a Iuba dissensisse sumit; sed Ammonium et Suidam Didymi esse sectatores non probauit. Immo illud si recte dicit, Suidam et Ammonium Iubae sententiam, Pollucem e Tryphone Didymeam recepisse statuendum est. Tryphonem sane discipulumque eius Habronem scimus in usum uocatum esse a scholiastis Dion. Thracis (uide M. Schmidtium Philol. VIII p. 247). — Reliqua, quae affert Rohde l. l., nos ita expedimus, ut Tryphonem a Didymo dissensisse statuamus.

Unum habeo addendum contra ea, quae Rohde p. 43 argumentatur. Nam quod 'eorum quae de rhaspsodis homeristis hilarodis magodis ex Aristocle narrat Ath. p. 620 b — 621 d, nihil omnino legitur apud Pollucem' quodque 'in p. 620 e. 621 b c. 622 a b quaedam narrantur a Pollucis placitis aperte diuersa', minime idcirco sequitur etiam Iubae Aristoclem fuisse ignotum, id quod per se satis incredibile est; sed ut omnino

de his rebus egerit Iuba nec dissentire potuerit in quibusdam ab auctore suo, Pollucem certe alium sequi fontem atque in his capitibus Athenaeum fatendum est: Tryphonem dico, quem saepius ab Aristocle diuersa tradere uidemus.

Caput V.

De libri I capitibus 24—36.

Dioscoridis de heroum moribus dissertationem sequitur inde a p. 14a uaria de saltationibus et saltatoribus farrago, cuius initia scite homericis illis capitibus ita inserta sunt, ut a rei musicae, qualis prisca aetate fuerit, contemplatione sensim traducamur ad posteriora tempora et artes ipsas. Diuersis autem e fontibus Homerica illa et haec sequentia, quae Homerum iam nihil curant, orta esse per se patet. Illa enim ex auctore sunt petita, qui omnem heroum uitam describendam sibi sumpserat, haec ex libro de saltatione similibusque artibus conscripto. Atque tractatur I. *σφαιριστική*, II. *ὄρχησις ἄνευ σφαίρας*, III. *πλάνοι* et *θαυματοποιοί*, IV. rursus saltationes usque ad p. 22c.

Quibus in capitibus fontium uestigia rara atque obscura sunt. Pag. 15d qui intercalatur de *τρόπῳ ὑπορχηματικῷ* excursus, peripateticam sapit doctrinam; hyporchema quod dicitur floruisse *ἐπὶ Ξενοδήμου καὶ Πινδάρου*, conuenit Plut. *π. μουσ.* 9[b] W., qui ex Heraclide Pontico totus ibi pendet.

Pag. 20c *τὸν ἐφ' ἡμῖν φιλόσοφον ὀρχηστὴν Μέμφιν ἐκάλεσαν.* Ad hunc locum Schweigh. affert Capitol. uit. Veri imp. cap. 8: 'habuit et Agrippam histrionem, cui cognomen erat Memphi, quem e Syria uelut trophaeum parthicum adduxerat'. Ergo *ἐφ' ἡμῖν* est circa Veri tempora. Bellum autem parthicum gerebatur intra annos 162—165; Verus † 169. Athenaeus autem scripsit c. 200 aut prius (uide Rudolphi de Aeliani fontibus dissert. Lips. 1884 = Stud. Lips. uol. VII p. 5 sqq.). Negari igitur nequit potuisse ipsum sophistam adolescentem

Agrippae illius artem spectare; quod si uerum est, istud ἐφ' ἡμῖν Athenaeo ipsi abiudicare non ausim. Ceterum quod τὴν πυθαγόρειον φιλοσοφίαν ostendisse dicitur saltatione sua Memphis ille, cf. quae infra p. 20f de Socrate leguntur: hunc quoque talem (h. e. φιλόσοφον) ὄρχησιν adamasse; et memento eorum quae diss. nostr. p. 106 diximus.

Iuba laudatur p. 15a de quodam ludi pilarii genere: ἐκαλεῖτο δὲ φαινίνδα ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων ἢ ὅτι εὑρετὴς αὐτῆς, ὥς φησιν Ἰόβας ὁ Μαυρούσιος, Φαινέστιος ὁ παιδοτρίβης· καὶ Ἀντιφάνης· φαινίνδα παίζω νῆστις (sic Cobet pro ἥεις) ἐν Φαινεστίου (cf. paulo supra similem obseruationem de folliculo). Veriloquium ab inuentoris nomine petitum etiam Pollux exhibet sed nominis forma differt: IX, 105 φαινίνδα εἴρηται ἢ ἀπὸ Φαινίδου τοῦ πρώτως εὑρόντος ἢ ἀπὸ τοῦ φενακίζειν κτλ. — Athenaei duplex explicatio ad uerbum fere expressa redit inter alias apud Et. M. s. u. Φέννις p. 790: παιδιά — ἀπὸ τῆς ἀφέσεως τῶν σφαιριζόντων ἢ ἀπὸ τοῦ φενακίζειν (= Poll.) ἢ ἀπὸ Φαινεστίου τοῦ ἐφευρόντος αὐτήν. — Eust. ad Od. ϑ u. 372 ante Athenaei uerba ex integra, qua nos caremus, epitoma excerpta pilariae artis genera quattuor describit ita, ut fere omnibus numeris congruat cum Polluce atque etiam in ipso enumerationis ordine cum Schol. Plat. Theaet. 146a. Atticistae igitur communis sunt fons horum auctorum. Quid quod illud ἀπὸ τοῦ φενακίζειν ueriloquium (apud Poll. et Et. M. et Hesych. u. ἐφετίνδα) Eustathius τοῖς παλαιοῖς tribuit uituperans. Τοὺς παλαιούς idem laudat ad Od. ζ p. 251, 20, ubi: ἐφετίνδα λέγεται, inquit, παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ὅταν ἄλλῳ προδείξαντες τὴν σφαῖραν ἄλλῳ ἐφῶσιν; neque igitur mirum quod congruit Phot. s. u. ἐφετίνδα: uterque Atticistas sequitur. Dein pergit Eust.: ἡ δ' αὐτὴ καὶ φέννις ἐλέγετο κτλ.; quae eisdem fere uerbis sed breuiora redeunt apud Phot. s. u. φέννις. Parcius etiam hanc uocem explicat Et. M. ex Orione, qui Helladium sequitur: φέννις· παιδιὰ διὰ σφαίρας. Naber ad Phot. l. l. Atticistas e Pamphilo putat hausisse. Ego de Pamphilo nihil spondeo sed malo de Didymo cogitare, praesertim propter Hesychium. Certe illa de φενα-

κίζειν etymologia cum apud Pollucem quoque exstet, quem Atticistas expilasse neque notum neque probabile est, antiquiori grammatico tribuenda est, Tryphoni dico uel Didymo [1]). Implicite inest eadem in Athenaei uerbis, nam ad illud *ἀπὸ τῆς ἀφέσεως* intellegendum est *φενακικῆς*. — Utut uero est, artior inter Athenaeum et Pollucem necessitudo et ex communi inuentoris mentione et inde apparet, quod uterque cum *ἁρπάζειν* uel *ἁρπαστόν* uoce coniungit illud *φαινίνδα*. Simul artius cohaerent Ath. et Et. M. Quare Didymi uestigia hic apud Athenaeum cernere mihi uideor.

Haec quae de ludis pilariis narrantur, putares hausta esse ex opere aliquo *περὶ παιδιᾶς* inscripto, quale Suetonius condiderat. Sed obstat quod *σφαιριστική* ars hic quasi pars orchesticae tractatur, ut ab illis capitibus, quibus de saltatione agitur, separari haec nequeant. Vide inprimis cap. 25 init., cap. 27 init.

Mimi *πλάνοι θαυματοποιοί* quo ex fonte recenseantur, diiudicandum est collatis libri XIV capp. 2—6, ubi rursus *γελωτοποιοί πλάνοι* alii id genus artifices enumerantur et redeunt complura, quae in l. I commemorata erant. Hanc materiam cum musicis capitibus non casu coniunctam esse inde concludas, quod et utroque loco illis adhaeret [2]) et maxime ad scaenicam actionem spectat. Similia sunt quae XIV cap. 13 sqq. exponuntur de *ἱλαρῳδοῖς, δεικελισταῖς, αὐτοκαβδάλοις*. Cum eis, quae p. 19 f sq. ex Aristoxeno laudantur de Eudico Stratone Oenona, compara XIV p. 638 b: *Ἀριστόξενος δέ φησιν, ὥσπερ τῶν ἑξαμέτρων τινὲς ἐπὶ τὸ γελοῖον παρῳδίας εὗρον, οὕτω καὶ τῆς κιθαρῳδίας πρῶτος Οἰνώπας* (nomen alterutro loco corruptum) et uide nostr. diss. capitis III finem. Neque uidentur haec spectacula defuisse e. g. in Rufi musica historia; in qua agebatur *περί τε ὀρχηστῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς θεάτροις ἀγωνιζομένων*.

---

1) Didymum compilatum hic esse a Polluce etiam Freyer statuit Stud. Lips. V p. 358.

2) I, 34 ducit agmen *σφαιριστής*!

Ceterum multa, quae hic narrantur (eorum maxime, quae exstant in l. XIV), alienae originis sunt neque ex musico auctore petitae sed ex Hegesandro similibusue uariorum scriptoribus. Hegesandri testimonium etiam p. 621 a musicae disputationi infertum est[1]).

Extremis p. 20 a uerbis indicantur *πλάνοι*, de quibus in l. XIV plura docentur.

p. 614 d *Ἱππόλυτος ὁ Μακεδὼν ἐν τῇ πρὸς Λυγκέα ἐπιστολῇ*: haec tota prostat libri IV initio; ubi p. 130 c eadem leguntur.

Ib. *ἐν γοῦν τῷ Διομέων — πέμπωσιν αὐτῷ*: eadem Hegesandro teste VI, 260 b breuiora. Ceterum *Δημοσθένης ὁ ῥήτωρ ἐν τοῖς Φιλιππικοῖς* errore dictum uidetur pro *Θεόπομπος ἐν τ. Φ.*, quippe qui p. 260 laudetur.

p. 614 e *Δημήτριος ὁ πολιορκητής*: eadem p. 261 b, ubi tamen alia narratio sequitur; 246 d. 253 a.

p. 615 a *Σύλλας — προείρηται*: VI, 261 c ex Nicolao.

Caput VI.

De libri XV capitibus musicis.

De scoliis commentatio orditur a libri XV p. 694 f. Laudatur de his *Ἀρτέμων ὁ Κασανδρεὺς ἐν β' βιβλίων χρήσεως*. Qui scripsit non ita paulo post annum 100 circiter a. Chr. (Ath. XII, 515 d. Suet. gramm. 7), fortasse ante annum c. 80, fortasse ante Iubam Mauretanum: uide Muellerum FHG IV, 340.

Artemonis uerba inde a *τριῶν γενῶν ὄντων, ἐν οἷς κτλ.* usque ad *σκόλιον ἐκλήθη* congruunt cum Dicaearchi sententia apud Schol. Plat. Gorg. 451 E tradita: *σκόλιον λέγεται ἡ παροίνιος ᾠδή, ὡς μὲν Δικαίαρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῶν ἀγώνων, ὅτι τρία γένη ἦν ᾠδῶν, τὸ μὲν ὑπὸ πάντων ᾀδόμενον, ⟨τὸ δὲ⟩*

1) I p. 19 c Hegesandrum hausisse ex Aristodemi *γελοίοις ἀπομνημονεύμασι* cognosces coll. p. 244 f et 338 a. 345 d. 585 a. 246 d.

καθ᾽ ἕνα ἑξῆς, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν συνετωτάτων, ὡς ἔτυχε τῇ τάξει· ὃ δὴ καλεῖσθαι σκόλιον. Dicaearchi igitur sententiam Artemo refert. Pergit schol.: *ὡς δὲ Ἀριστόξενος καὶ Φίλλις ὁ μουσικός, ὅτι ἐν τοῖς γάμοις περὶ μίαν τράπεζαν πολλὰς κλίνας τιθέντες παρὰ μέρος ἑξῆς μυρρίνας ἔχοντες ἢ δάφνας ᾖδον γνώμας καὶ ἐρωτικὰ σύντονα· ἡ δὲ περίοδος σκολιὰ ἐγίνετο διὰ τὴν σύνθεσιν τῶν κλινῶν [ἐπὶ οἰκημάτων πολυγώνων οὐσῶν καὶ τούτῳ καὶ τὰς ἐπ᾽ αὐτὰς κατακλίσεις παραβύστους γενέσθαι]*[1]. — *Οὐ διὰ μελοποιίαν οὖν, διὰ δὲ τὴν τῆς μυρρίνης σκολιὰν διάδοσιν, ταύτῃ καὶ τὰς ᾠδὰς σκολιὰς καλεῖσθαι.* Ex his apud Ath. redeunt illa: *σκόλια δὲ καλοῦνται οὐ κατὰ τὸν τῆς μελοποιίας τρόπον ὅτι σκολιὸς ἦν· λέγουσι γὰρ τὰ ἐν ταῖς ἀνειμέναις εἶναι σκόλια.* Deest Aristoxeni sententia.

Varias scolii uocis etymologias dederat Didymus secundum Et. M. 718, 35: *διαφόρους ἐτυμολογίας φησὶν Δίδυμος ἐν γ᾽ τῶν Συμποσιακῶν.* Ex his num sit una illa, quae interposito Ori nomine addita est: *ἀπὸ τοῦ μεθύουσι καὶ σκολιῶς ἔχουσι τὰ αἰσθητήρια ᾄδεσθαι*, dubium potest uideri; certe tale quid aliunde attulisse, non ipse inuenisse putandus est Didymus. Exspectamus autem Dicaearchi et Aristoxeni placita illi non esse praetermissa. Quaeramus igitur, numquid e Didymi copiis seruatum sit apud schol. Aristophanis.

Schol. Ar. Nub. 1367 Df: — *Δικαίαρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῶν ἀγώνων· ἔτι δὲ κοινόν τι πάθος φαίνεται συνακολουθεῖν τοῖς διερχομένοις εἴτε μετὰ μέλους εἴτε ἄνευ μέλους, ἔχοντάς τι ἐν τῇ χειρὶ ποιεῖσθαι τὴν ἀφήγησιν· οἵ τε γὰρ ᾄδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις ἔκ παλαιᾶς τινος παραδόσεως κλῶνα δάφνης ἢ μυρρίνης λαβόντες ᾄδουσιν᾽.* Videmus Dicaearchum alio libri *περὶ μουσ. ἀγώνων* loco rem paulo aliter enarrasse; neque tamen ullo modo pugnat secum.

Schol. Vesp. 1231: — *οἱ δέ φασιν ὡς ἔθος ἦν τὸν μὴ δυνάμενον ἐν τοῖς συμποσίοις ᾆσαι, δάφνης κλῶνα ἢ μυρρίνης λαβόντα πρὸς τοῦτον ᾄδειν. ἔνιοι δέ φασιν ὡς ἐκ τοῦ ἐναν-*

---

1) Desunt haec apud Suidam; uncis seclusi ut interpretamentum alienum ineptumque.

τίου προσηγορεύθησαν σκόλια τὰ παροίνια μέλη· ἁπλᾶ γὰρ αὐτὰ ἐχρῆν εἶναι καὶ εὔκολα ὡς παρὰ πότον ᾀδόμενα. οὐκ εὖ δὲ τοῦτο· τὰ γὰρ δύσφημα ἐπὶ τὸ εὐφημότερον μεταλαμβάνεται, οὐ μὴν τοὔμπαλιν· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀπὸ τοῦ ἑξῆς ἡ λύρα τοῖς συμπόταις ἐδίδοτο ἀλλ' ἐναλλάξ, διὰ τὴν σκολιὰν τῆς λύρας περιφορὰν σκόλια ἐλέγετο. — Habes secundo loco posita uerba Dicaearchi illis apud Schol. Nub. simillima; ceterum ante *ᾆσαι* excidisse uerba *πρὸς κιθάραν* manifestum est; uide Hesych. s. u. *μυρρίνης κλάδος*[1]). Ipsius Didymi uocem agnoscis in uerbis *οὐκ εὖ δὲ τοῦτο,* quibus solet ille uti aliena impugnans. Quae claudit agmen explicatio, eam Didymus ipse uidetur tueri; discernenda autem est ab illa, quam Dicaearchus apud schol. Plat. (= Ath.) dat; nam *ἐναλλάξ* et *ὡς ἔτυχεν* prorsus diuersa significant: illud enim certum ordinem, hoc nullum.

Didymo etiam Hesychium sua debere nostro iure suspicamur. Qui praebet: *σκόλιον ἡ παροίνιος ᾠδή, οὐ διὰ τὴν μελοποιίαν· ἀλλ' ὅτι οὐχ ἅπαντες ᾖδον αὐτὰ ἀλλὰ μόνον οἱ συνετοί.* Posteriora non ipsius Didymi sed Dicaearchi sententiam continent; priora autem reiciunt omnes etymologias a musica carminis indole petitas, ita ut complectantur damnatione eam quoque, quam Didymus apud schol. Vesp. singulariter refutat, explicationem *ἐκ τοῦ ἐναντίου· ἁπλᾶ γὰρ καὶ εὔκολα* —: cf. Ath.

E Didymo pleraque quae de poesis generibus disputat, hausisse Proclum constat. Qui haec profert: *τὸ δὲ σκόλιον μέλος — ἀνειμένον ἐστὶ τῇ κατασκευῇ καὶ ἁπλούστατον μάλιστα· σκόλιον δὲ εἴρηται οὐχ ὡς ἐνίοις ἔδοξε κατὰ ἀντίφρασιν (τὰ γὰρ κατὰ ἀντίφρασιν ὡς ἐπίπαν τοῦ εὐφημισμοῦ στοχάζεται, οὐκ εἰς κακοφημίαν μεταβάλλει τὸ εὔφημον). ἀλλὰ διὰ τὸ προκατειλημμένων ἤδη τῶν αἰσθητηρίων καὶ παρειμένων οἴνῳ τῶν ἀκροατῶν τηνικαῦτα εἰσφέρεσθαι τὸ βάρβιτον εἰς τὰ συμπόσια καὶ διονυσιάζοντα ἕκαστον ἀκροσφαλῶς συγ-*

---

1) Verba scholiastae simul cum isto errore recepere Hes. s. u. *ᾄδειν πρὸς μυρρίνην*, Zenob. I, 19, App. Prou. I, 5.

κόπτεσθαι περὶ τὴν προφορὰν τῆς ᾠδῆς· ὅπερ οὖν ἔπασχον αὐτοὶ διὰ τὴν μέθην, τοῦτο τρέψαντες εἰς τὸ μέλος σκόλιον ἐκάλουν τὸ ἁπλούστατον. — Primo loco quae describitur *μελοποιίας* indoles, conuenit cum eis, quae apud schol. Vesp. et Athenaeum leguntur. Nominis autem deriuatio inde petita statim refutatur eadem causa allata atque in schol. Vesp., ut Didymus quin hic quoque lateat, dubitioni exemptum sit. Iam uero commendatur illa explicatio, quam inuenimus apud Et. M.; quae uidetur inter alias a Didymo apposita sed non, opinor, probata esse.

Eam, cui Didymus aduersatur, sententiam — scolii nomen deriuandum esse a *μελοποιίας* indole siue, quod uere *σκολιά* sit, siue *ἐκ τοῦ ἐναντίου* h. e. eodem modo, quo lucum a non lucendo deriuant — praeter eos, qui apud schol. Vesp. audiunt *ἔνιοι*, et eos, de quibus Athenaeus loquitur, tuentur schol. Plat. alterum (Oxoniense), Suidas, Eustathius. Suidas autem sua ex fonte aliquo hausit, qui coniuncta exhibebat utriusque scholii Platonici argumenta sed uerbis modo pluribus modo parcioribus prolata.

Propria quaestione eget Plutarchi locus Q. Symp. I sub finem: — *τὰ σκόλιά φασιν οὐ γένος ᾀσμάτων εἶναι πεποιημένων ἀσαφῶς, ἀλλ' ὅτι πρῶτον μὲν ᾖδον ᾠδὴν τοῦ θεοῦ κοινῶς ἅπαντες μιᾷ φωνῇ παιανίζοντες, δεύτερον δ' ἐφεξῆς ἑκάστῳ μυρσίνης παραδιδομένης, ἣν αἴσακον, οἶμαι διὰ τὸ ᾄδειν τὸν δεξάμενον, ἐκάλουν· ἐπὶ δὲ τοῦτο λύρας περιφερομένης ὁ μὲν πεπαιδευμένος ἐλάμβανε καὶ ᾖδεν ἁρμοζόμενος, τῶν δ' ἀμούσων οὐ προσιεμένων σκόλιον ὠνομάσθη τὸ μὴ κοινὸν αὐτοῦ μηδὲ ῥᾴδιον. Ἄλλοι δέ φασι τὴν μυρσίνην οὐ καθεξῆς βαδίζειν ἀλλὰ καθ' ἕκαστον ἀπὸ κλίνης ἐπὶ κλίνην διαφέρεσθαι· τὸν γὰρ πρῶτον ᾄσαντα τῷ πρώτῳ τῆς δευτέρας κλίνης ἀποστέλλειν, ἐκεῖνον δὲ τῷ πρώτῳ τῆς τρίτης, εἶτα τὸν δεύτερον ὁμοίως τῷ δευτέρῳ· καὶ τὸ ποικίλον καὶ πολυκαμπὲς ὡς ἔοικε τῆς περιόδου σκόλιον ὠνομάσθη.*

Initio uides reici illam *ἀπὸ μελοποιίας* explicationem. Sequitur Dicaearchi doctrina clarius largiusque quam alibi exposita; atque *σκολίων* nomen ab illo eis solum carminibus dari

cognoscimus, quibus cithara succinat. Denique de secundo cantuum conuiualium genere accuratiora quaedam traduntur; quae simillima sunt Aristoxeni uerbis apud schol. Plat. prolatis — nam quod hic *οὐ καθεξῆς ἀλλὰ καθ' ἕκαστον*, illic *παρὰ μέρος ἑξῆς* legitur, non re sed sola locutione differt. Nec minus pungit oculos consensus, qui intercedit inter illa Plutarchi et extrema Schol. Vesp. uerba; nisi quod his de lyra, apud illum de myrrhina sermo fit; optime autem conuenit illud *ἐναλλάξ* cum Plutarchi *ἀπὸ κλίνης ἐπὶ κλίνην*, nam *ἐναλλάξ* uocabulo certus quidam ordo significatur, non *ἀταξία* (Ath.). Unde apparet errore factum esse, ut apud schol. Vesp. de lyra diceretur, quod de myrrhina erat praedicandum. Nempe ad lyram cum non omnes sed periti solum canerent, certus ordo non poterat teneri. Aristoxeni igitur doctrina latet etiam in schol. Vesp. sed corrupta nec intellecta.

Pollucis loco VI, 108 quid faciamus, non liquet; ceterum cf. quae diss. nostr. p. 111 de *ᾠδός* poculo diximus. — De schol. Luc. pro lapsu 10 uide Muellerum (FHG) ad Dicae. fr. 43. Photius ad uerbum congruit cum Dicaearchi et Aristoxeni sententiis apud Suidam traditis; quas scholiastae Platonis et Photio e lexico Platonico (Boethi) affluxisse probabile est (cf. Nab. ad Phot. s. u. *σκόλιον*)[1].

Omnes quas recensuimus scolii explicationes a Didymo uidentur appositae fuisse, nam comparent apud eius sectatores; qui, cum alius aliam retinuerit, consentiunt in damnanda illa etymologia a musica carminis indole petita. Atque etiam Plutarchum a Didymo pendere inde praesidium acquirit nouum, quod *αἴσακος* ille redit apud Hesychium: *ὁ τῆς δάφνης κλάδος, ὃν κατέχοντες ὕμνουν τοὺς θεούς*. Athenaeus autem cum et eos uituperet, qui *διὰ μελοποιίαν σκόλιον* uocatum istud carminum genus putent, et afferat Dicaearchi sententiam, prorsus congruit cum Hesych. s. u. *σκόλιον*; iam Artemonem inter Didymi auctores deprehendimus apud Ath. XIV, 636 e, nisi nos una cum Rohdio fefellit coniectura diss. nostr. p. 131 prolata.

---

1) Pausaniam laudat de scoliis Eust. ad Il. *B'* u. 711.

Quid igitur? Dicaearchi sententiam nonne Didymus Artemoni, Athenaeus Didymo debere iudicandus est? Fortasse non casu accidit, quod etiam p. 636 (b) Dicaearchi testimonium praecedit.

Post pretiosa illa de scoliis capita orditur quaestio, Aristotelis in Hermiam carmen paeanumne sit an scoliorum generi attribuendum. Atque enumerantur *παιᾶνες* multi, qui cum habeant *τὸ παιανικὸν ἐπίρρημα*, pro certo huic poesis generi uindicantur. Dein a seriis carminibus ad lasciuiora transitus fit iocosus. Iam resuscitatur quaestio supra p. 669 et 671 indicata: quid sit *ὁ συρβηνέων χορός*? Responsum datur Clearchi uerbis p. 697 f (inde a *λείπεται* uoce usque ad *θεατής*). Qui uero subsequitur Matronis parodi locus, quo modo cum antecedentibus cohaereat, omnino non uideo. Quare falso arbitror Schweighaeuserum dicere: 'Matronis locus Clearchi, non Cynulci est' (C. is est qui loquitur deipnosophista). Est autem hoc alicuius momenti ad fontium analysin recte instituendam; nam sequitur disputatio de parodiarum scriptoribus nullo alio uinculo adnexa nisi illo Matronis parodi testimonio; quod ex eodem libro desumptum puto, ex quo parodorum enarratio fluxit, non igitur ex Clearcho, nam de parodis laudatur Polemo. Maxime certe mirum esset propter parodi alicuius mentionem fortuito factam in Clearchi uerbis statim doctam de parodis dissertationem adici; quod minime mirum, si ex eodem haec excerpta est libro, cui debentur, quae de colabris aliisque leuioribus poesis generibus narrantur supra. Hic memineris quaeso etiam in libro XIV p. 638 sq. de parodiis et de cantibus lasciuis iuxta sermonem fieri; ibidem Clearchus testis. Non temere igitur hic de eodem atque illic fonte cogitabimus.

Interposita de lampadum nominibus commentatione, quam ex onomastico desumptam esse patet, redit sermo ad illud *ἰὴ παιὼν ἐπίφθεγμα*, de quo Clearchi sententiae opponuntur Heraclidis commenta; quae cum reiciantur prae illa, si etiam refutationem hanc Clearcho tribuemus, non nimis audaces uidebimur. Denique Ariphronis *εἰς Ὑγίειαν παιάν* commemoratur, post quem finitur liber in extremis lacunosus et gra-

uiter corruptus. Hanc alteram de paeane commentationem cum priore illa olim coniunctam fuisse atque utramque ex uno libro apud Athenaeum excerptam esse per se probabile est. Ac Val. Rose (Arist. pseudep. p. 598) Didymum putat de paeanibus deque Aristotelis in Hermiam carmine egisse in libro *περὶ ποιητῶν* inscripto neque aliunde sua petiuisse Athenaeum. Cui coniecturae fauet, quod in scoliorum illa definitione Didymi uestigia detegere nobis contigit. Neque qui cum Nabero ‘quidquid superest e Polemone, Didymo deberi’ persuasum habent (praef. ad Phot. p. 12)[1], ea quoque, quae de parodis discimus, Chalcentero uindicare dubitabunt. Didymus autem usurpauit fortasse inter alios Semi Delii *περὶ παιάνων* librum (cf. diss. nostr. p. 120 sq.). Ceterum Didymum ipsum ab Athenaeo inspectum esse non credo[2]) neque quae de scoliis, paeanibus, carminibus Locricis, parodiis profert, ab ipso e diuersis fontibus congesta esse mihi persuadebo. Immo haec omnia iuxta inuenisse putandus est in libro aliquo musico, qualem expilauit etiam, cum libri XIV capita musica Didymea et Aristoclea doctrina repleret.

Caput VII.

De fontibus primariis.

Peracto itinere si iam redimus nobiscum in memoriam, hae uidentur distinguendae in Athenaei de rebus musicis commentationibus partes:

1) Cf. M. Schmidt. praef. Did.

2) Negat idem Rohde p. 18. Ex auctore quodam symposiaco Didymi ecloga illa IV, 139 c — 140 d (de gentium conuiuiis) petita est. Herodianum sapit Didymi uituperatio XI, 486 d. *Δίδυμος καὶ Πάμφιλος* XI, 487 c. Cum Apione et Diodoro, qui XIV, 642 e ex Pamphilo citantur, Didymus laudatur p. 501 e. XV, 689 b interpretatur Achaei uersum (formula *μήποτε λέγει* usus, ut 70 c) in commentatione illa *περὶ μύρων* (*καὶ στεφάνων*), quam uniuersam procul dubio uni auctori Athenaeus debet, nescio an Pamphilo. Lexici sunt reliqui loci: 368 b. 371 f. 392 f. 468 d. 481 f. 56 d. 70 c.

I. Tryphoniana: IV cap. 75—83. XIV, 10. 11. 26 med.—27.
II. Protreptica: IV, 84. XIV, 18—28 med. 31—33.
III. Aristoclea: I, 37—40. XIV, 12—17. 28—30. 42—43.
his cognata: XV, 53—56.
IV. Didymea: XIV, 9. 34—41. XV, 49—52. 62—63.
V. Mimi, scurrae etc.: I, 34—35. XIV, 2—6.
VI. *σφαιριστική*: I, 25—26. Iuba. Didymus?

Saepius nobis orta aucta confirmata est suspicio haec capita pleraque iam ante Athenaeum coniuncta exstitisse in opere quodam musico ampliore. Etenim ut Tryphoniana reponamus, Didymea semper cum secunda et tertia quam statuimus serie sic inuenimus conexa, ut de communi origine uix queat dubitari [1]). Idem ualet de serie quinta [2]). Accedit quod talis auctoris, qui intercedat inter Athenaeum et Aristoxenum Aristoclem Didymum, in unaquaque serie inuenimus uestigia (exceptis Tryphonianis capitibus): uide diss. nostr. p. 96 sq. (Bathyllus, Seleucus), p. 101 sq. (*διονυσιακὴ πυρρίχη*), p. 105 (Caesius Bassus), p. 106 sq. (Pythagoras. cf. p. 139 sq.).

Quae uestigia si unius eiusdemque sunt scriptoris musici, uixit is post Bathyllum ac Caesium Bassum pioque animo coluit Pythagoram. Talem uero se praebet ultro quaerentibus **Dionysius Halicarnassensis**: uide Rossb. et Westph. I, 2 § 4 sqq. p. 75. 84. Iam compara cum Athenaei capitum musicorum argumentis indicem epitomae Rufianae apud Phot. cod. 161: nonne mirum foret, si aliunde sua petiuisset Athenaeus? Porro memineris eorum, quae de Suida Dionysio Menaechmo diximus p. 134. Atque cum eis, quae Ath. I p. 20 d de Pylade saltatore narrat (uide diss. nostr. p. 97 cum nota) cf. Suidam s. u. *Πυλάδης· Κίλιξ ἀπὸ κώμης Μησταρνῶν, ἔγραψε περὶ ὀρχήσεως τῆς Ἰταλικῆς, ἥτις καὶ ὑπ' αὐτοῦ εὑρέθη ἀπὸ τῆς κωμικῆς ὀρχήσεως, ἣ ἐκαλεῖτο κόρδαξ, καὶ τῆς σατυρικῆς, ἥτις ἐμμέλεια* (extrema sunt mutila): facile opinor concedes haec non ex pleno Athenaei libro sed ex ipsa *μουσικῇ ἱστορίᾳ*

1) Vide diss. nostr. p. 116. 134. 141. 147. 148.
2) Vide diss. nostr. p. 141.

esse sublecta. Idem s. u. Σωτάδης ea, quae Ath. XIV p. 620e de poetis cinaedicis refert, ex eodem fonte exhibet pleniora.

Tryphoniana Dionysio tribuere non ausim. **Pamphilo** Athenaeum debere, quaecunque 'de organis musicis eodem atque Hesychius modo tradit', M. Schmidt censet Q. Hes. p. LXXI sqq. Contra quae recte Rohde (p. 53 not. 2) Weberum secutus de Pamphilo ex Hesychio nihil posse concludi statuit. Debebat Didymum ponere Schmidt pro Pamphilo. Trypho autem praeter Didymum etiam Iubae copias ipsas adiit: nam nonnulla instrumenta, de quibus e Iuba refertur, non commemorantur ab Hesychio (μόναυλος p. 175e, ψαλτήριον et ἐπιγόνειον p. 183e) [1]). Nec scio an ea quoque Iubae testimonia, quibuscum consentit Hesychius, ex ipso Iuba hauserit Trypho; nam uerbis satis utique discrepant Athenaeus et Hesychius (τρίγωνον p. 175d, λυροφοίνιξ ib. et 183c, ἔλυμοι 176, φώτιγξ 175e, σκυταλίαι 177a). Certe e Didymo sunt desumpta Ameriae et Artemidori testimonia, id quod apparet coll. Hesych. s. u. τιτύρινος (cf. Rohd. p. 34). Contra cum p. 175e μόναυλος et φώτιγξ simul e Iuba laudentur, apud Hes. non nisi φώτιγξ comparet.

Per Hesychium igitur licet mittere Pamphilum, neque omnino illo egemus. Sed ne potest quidem Pamphilus Athenaei fuisse fons in organis musicis aut saltationibus describendis. Nam Pamphili lexicon ita fuisse institutum probauit Weber, ut in singulis capitibus περὶ σταθμῶν, περὶ ἐκπωμάτων, similiter inscriptis uoces κατὰ στοιχεῖον decurrerent. Iam in aliis sane Athenaei partibus, quas e Pamphilo haustas esse tantum non certum est (uelut capita περὶ μύρων καὶ στεφάνων, περὶ δευτέρων τραπεζῶν), ordo qui dicitur alphabeticus prorsus deletus ac subuersus est itemque turbatus in capite illo περὶ ἐκπωμάτων inscribendo. Sed uidimus Athenaeum et Pollucem in recensendis cantilenarum generibus ex parte eodem uti enumerationis ordine eoque non alphabetico; idem accidit

---

1) Hesychius autem uniuersum recepit Didymum: cf. Rohd. p. 8 sub finem.

in saltationum et in instrumentorum enumeratione (uide Rohd. p. 24. 29 not. 2. 30). Hoc nullo pacto explicari potest, si Pamphilum ab Athenaeo hic excerptum esse statuimus; si Tryphonem, facillime [1]).

Cogitet quispiam de Pamphili prato, quod recte mea sententia ab opere *περὶ ὀνομάτων καὶ γλωσσῶν* inscripto discernunt Meier Bernhardy Weber, ab Athenaeo usurpato. Sed quamuis probabilis sit haec coniectura, persuadendi uim non habet.

Denique pauca dicenda sunt de tertio quodam auctore, qui nuperrime primarius Athenaei fons declaratus est. Etenim Felix Rudolph in diss. 'de fontibus quibus Aelianus in uar. hist. componenda usus sit' inscripta (Stud. Lips. VII 1884) p. 109: 'Tandem, inquit, uerus Athenaei et genuinus fons detectus est: sunt *δειπνοσοφισταί*, si summam spectas, excerpta lexici Fauoriniani in formam sermonum conuiualium redacta'. Hic primum statuendum est 'lexicon Fauorinianum' Rudolphi esse commentum idque fallacissimis niti artificiis argumentationis. Sed largiamur Rudolpho fuisse tale lexicon: quid iam de Athenaeo sequitur? Sola 'argumenti aequalitate', quae inter Athenaeum et Fauorinum intercedat, nihil probatur. At Aelianus, qui ex Fauorino pendet fere totus, interdum 'fontis communitate cum Athenaeo coniunctus est'. Videamus locos a Rudolpho collatos.

Ath. XII, 518f—519b et Ael. V. H. XII, 15 de hominibus aetate prouectis sermo est, qui cum puerulis ludere soliti sint. Una ex his narrationibus utrique communis est, de Archyta illa Tarentino. Hanc uero Aelianus, qui non modo alibi passim Athenaeum describit sed etiam in ipso libro XII ex deipnos. libro XII p. 541bc hausit (uide Rud. p. 14), cur non debeat Naucratitae, non uideo, praesertim cum ad uerbum fere congruant.

Ath. I p. 10a. 28e. 31b. 32b—e uina uaria recenset, item Ael. V. H. XII, 31. De communi fonte dubitari nequit. Sed

1) Praeterea uide diss. nostr. append. III.

ipse Rudolphus aliam Fauorini commentationem Aelianum, aliam Athenaeum compilasse ponit propter discrimina haud leuia. Iam cum mihi non ueri sit simile bis in Fauorini lexico uina esse tractata, et s. u. *οἶνος* et s. u. *τρυφή*, malo equidem de communi non Aeliani et Athenaei sed Athenaei et Fauorini fonte cogitare (uelut Pamphilo), ut Fauorinus non nisi s. u. *τρυφή* de uinis egerit.

Nihil igitur Aeliani comparatione demonstratur de Fauorino Athenaei fonte. Sed sunt in Athenaeo, quae cum Fauorini fragmentis apud alios scriptores seruatis concinant.

Ath. I (9e et) 24f utitur uersu ex Od. ϑ 120 et 121 conflato. Eodem Aristotelem usum esse tradit Fauorinus apud Diog. La. V, 9. Inde Fauorinum ab Athenaeo usurpatum esse tum demum poterit concludi, ubi Aristotelem primum constabit illos uersus contaminasse, id quod cuiuis in promptu erat. Quidni Athenaeus aut suo Marte aut ex consuetudine uulgari sic uersus contraxerit?

Quae Stephanus Byz. s. u. *Βησαλτία* narrat additis uerbis *ὡς Θεόπομπος ἱστορεῖ καὶ Φαβωρῖνος*, Athenaeus ex Theopompo refert IV, 401a. Iam quod antecedunt apud Athenaeum quaedam de Chelidoniis *λαγῴοις*, apud Steph. autem s. u. *Χελιδόνιοι* prorsus alia sub Fauorini nomine leguntur, num inde uel umbra argumenti peti debebat, quo Athenaeum a Fauorino pendere demonstraretur?

Ath. XI capp. 112—120 propter Gell. XIV, 3 cum probabilitate Fauorino a Rudolpho tribuuntur. Reliqua eius argumenta nihil ualent, utpote per quae liceat Aristotelem communem Athenaei et Fauorini de dialogi inuentione auctorem ponere. Sed hoc teneo: non e 'lexico Fauoriniano' haec descripsisse Athenaeum, sed ex ipsis *ἀπομνημονεύμασι*, quae laudat Diog. La. III, 48 de eadem re. Idem ualet de Ath. VIII, 354e coll. Diog. La. VIII, 477 et Galen. *π. ἀριστ. διδασκ.* p. 131, 26: nam hic quoque ex philosophico quodam Fauorini scripto hausisse Athenaeum consentaneum est.

Iam uenimus ad eam quaestionem, quae nobis grauissima est: Athenaei capita musica num Fauorinum sapiant? Duo

tantum sunt loci, e quibus pendet iudicium. Alter est Ath. XIV p. 620a, ubi de rhapsodis agitur: — *τοὺς δὲ Ἐμπεδοκλέους καθαρμοὺς ἐρραψῴδησεν Ὀλυμπίασι Κλεομένης ὁ ῥαψῳδός, ὥς φησι Δικαίαρχος ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ*. Confert Rudolphus Diog. VIII, 63 (de Empedocle): *Αὐτοὺς δὲ τούτους τοὺς καθαρμοὺς ἐν Ὀλυμπίᾳ διαρραψῳδῆσαι λέγεται Κλεομένης τὸν ῥαψῳδόν, ὡς καὶ Φαβωρῖνος ἐν ἀπομνημονεύμασιν*. Nos supra p. 99 Athenaei caput Aristocli tribuimus, nec nunc habeo, cur contra dicam. Quid? Dicaearchi Olympiacum adiisse eum, qui de rhapsodis scriberet, nonne multo probabilius quam qui de Empedocle? At sumpsit sua Athenaeus e Fauorini lexico s. u. *ῥαψῳδοί*. Sed ista ratione omnia in capax illud lexicon poteris infercire. Et ne sic quidem intellegitur, cur adierit Fauorinus Dicaearchum; nam *ἀπομνημονεύματα* ante omnigenam historiam (h. e. lexicon illud) scripsisse eum Rudolphus probauit. Quare et Dicaearchum et Fauorinum eandem sequi traditionem antiquam statuo. Confirmatur haec sententia altero de eodem Empedocle testimonio Athenaeo et Fauorino communi, quo bouem immolasse aromatis repletam uictor Olympiaci certaminis ille dicitur: Ath. I p. 3e; Diog. VIII, 53 *ἐγὼ δ' εὗρον ἐν τοῖς ὑπομνήμασι Φαβωρίνου κτλ.* Hanc narrationem propter sententiarum apud Athenaeum conexum ad omnigenae historiae uocem *ἑστίασις* reuocat Rudolphus. Ego uero arbitror aut de Fauorini *ὑπομνήμασιν* ab Athenaeo usurpatis aut de communi quodam utriusque fonte (Empedoclis uita?) cogitandum esse; neque quidquam Fauorino tribuo nisi quae de Empedocle narrantur.

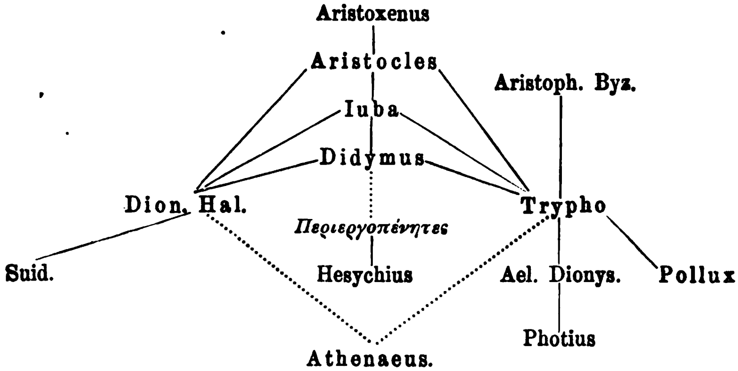
Alter locus est Ath. XV, 696a, ubi disputatur de Aristotelis carmine in Hermiam, utrum sit paean necne. Confert Rudolphus Diog. La. V, 5: *Ἀριστοτέλης — ὑπεξῆλθεν εἰς Χαλκίδα Εὐρυμέδοντος αὐτὸν τοῦ ἱεροφάντου δίκην ἀσεβείας γραψαμένου ἢ Δημοφίλου, ὥς φησι Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ, ἐπειδήπερ τὸν ὕμνον εἰς τὸν προειρημένον Ἑρμείαν ἐποίησεν· ὁ δὲ ὕμνος ἔχει τοῦτον τὸν τρόπον·* —. Ibidem paulo infra: *τοῦτον (Ἀριστοτέλη) πρῶτον Φαβωρῖνος ἐν παντοδαπῇ ἱστορίᾳ λόγον δικανικὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ συγγράψαι φησὶν*

ἐπ' αὐτῇ ταύτῃ τῇ δίκῃ καὶ λέγειν ὡς Ἀθήνησιν· ὄγχνη ἐπ' ὄγχνῃ γηράσκει, σῦκον δ' ἐπὶ σύκῳ. Iam audi Rudolphum: 'Ex (lexici Fau.) inciso *παιάν* inscripto uidemus habere Athenaeum libri XV capp. 51 et 52, Aristotelis hymnum Laertium; hic autem dictum eius philosophi quod subiunxit, ex alio quodam lemmate fortasse uoce *πρῶτος* aut *δικανικός* aut *λόγος* insignito uidetur deprompsisse'. At qua tandem re adductum putas Diogenem, ut ista lemmata euolueret, si de Aristotele aliquid quaerebat? Sine dubio utrumque testimonium apud Fauorinum eodem loco inuenerat, siue de Aristotele siue de philosophorum accusatoribus ibi sermo fuit; cf. ipsum Rud. p. 51: 'Wilamowitz „uelut unum, inquit, quasi caput efficiunt ea quae de accusatoribus philosophorum sunt (apud Diog. ex omnigena historia)"'. Quibus tacite ibi assentitur Rudolphus. Praeterea Fauorini uerba e capite *παιάν* inscripto petita esse nullo uestigio proditur. Immo hoc ipsum, quod apud Athenaeum rei cardo est, deest apud Diogenem, qui de Aristotelis 'hymno' loquitur nullo dubitationis signo addito. — Quare ne hic quidem quidquam potest affirmari nisi ex eodem de Aristotelis uita auctore pendere (intercedentibus aliis scriptoribus, fortasse Didymo) Athenaeum, ex quo Fauorinum. Negandum uero est strenue Fauorini lexico uel potius historia omnigena usum hic esse Naucratitam.

Nihil ergo nos cogit inter Athenaei de rebus musicis lyricisque fontes referre Fauorinum.

Ἐπὶ τούτοις καταπαύσωμεν τὸν λόγον.

Superest, ut primariorum auctorum stemma proponam, quod compares cum ea, quam Rohde libello suo subiunxit, imaguncula.

APPENDIX.

I. Aristoxenus.

Nullum adhuc locum inuenimus, ubi ab ipso Athenaeo inspectus uideretur. Restant pauci; de quibus idem potest probari.

Libro X agitur de hominum gentiumque uictu. Praecipuus fons sunt Clearchi *βίοι*. P. 418e: *καὶ Πυθαγόρας δ' ὁ Σάμιος μετρίᾳ τροφῇ ἐχρῆτο, ὡς ἱστορεῖ Λύκων ὁ Ἰασεὺς ἐν τῷ περὶ Πυθαγόρου. οὐκ ἀπείχετο δὲ ἐμψύχων, ὡς Ἀριστόξενος εἴρηκεν. Ἀπολλόδωρος δὲ ὁ ἀριθμητικὸς* (non nisi hic laudatus) *καὶ θῦσαί φησιν αὐτόν κτλ.* Vituperatur Aristoxenus, uidelicet a Lycone; cf. II, 47a, ubi Aristoxeni uerba a Lyco (*Λύκος* sine dubio = *Λύκων*) testimonio firmantur.

In lexico Pamphileo Aristoxenus laudatur p. 467a s. u. *γραμματικὸν ἔκπωμα*.

p. 545b *Ἀρ. ὁ μουσικὸς ἐν τῷ Ἀρχύτα βίῳ* citatur aut ex Clearchi *βίοις* (cf. 546a) aut ex Hegesandro, qui saepius de Dionysio tyranno testis est.

XIV, 648d post Epicharmi testimonium: *τὰ δὲ ψευδεπιχάρμεια ταῦτα ὅτι πεποιήκασιν ἄνδρες ἔνδοξοι Χρυσόγονος τε*

ὁ αὐλητής, ὥς φησιν Ἀρ. ἐν η′ πολιτικῶν (fort. π. αὐλητικῶν?) νόμων, τὴν Πολιτείαν ἐπιγραφομένην. Φιλόχορος δὲ — ὁμοίως δὲ ἱστορεῖ καὶ Ἀπολλόδωρος. Omnia sine dubio ex Apollodori π. Ἐπιχάρμου libro [1].

Ex Panaetio Rohdio inter τοὺς περιτιθέντας Σωκράτει δύο γαμέτας γυναῖκας commemoratur Ar. (Callisthenes Demetrius Phal. Satyros Aristoteles) p. 556 a, cf. 556 b (= cap. 2 sub fin.). Ibidem Athenaeus fatetur Hieronymi Rhodii librum se non habere.

II. Iuba.

Ex ϑεατρικῇ ἱστορίᾳ sine dubio petita sunt, quae p. 660 e Iubae nomine et p. 659 a cum Aristophanis Byzantii mentione narrantur: cf. Poll. IV, 150 et Hesych. s. u. Μαίσων et Τέττιξ; Rohd. p. 57. Sed Athenaeus omnia inde a p. 658 f usque ad p. 663 d ex opere culinari quodam uel de coquis commentatione hauserit.

VIII p. 343 f Iubae epigramma quoddam affertur ex Amaranti π. σκηνῆς libro. Amarantus praeterea X, 414 f occurrit, ubi Rohde ex eodem Iuba eum pendere contendit. Easdem de Herodoro et Aglaide fabellas, quamquam haud leuiter immutatas, habet Poll. IV, 89 sq., quem et ipsum Iuba usum esse Rohde autumat. At si re uera, ut ille ait, 'tanquam fauus' crescunt numeri in eiusmodi narratiunculis, Pollux recentiorem sequitur auctorem quam Athenaeus; nam ille bis, hic semel habet maiorem numerum. Sed huic rei equidem nihil tribuam momenti. Athenaei autem caput cum praecedentibus (4—7) ex Theodori Hieropolitani π. ἀγώνων libro p. 412 e et 413 b citato haustum uidetur, id quod non modo ex argumentis sed etiam ex Posidippi in his capitibus crebra mentione concludo, utpote quem praeterea ter tantum Athenaeus laudet neque ipse inspexerit. Iam si Posidippi uerba p. 415 b Theodoro debentur, is primus coniunxit illam de Aglaide fabellam cum ea, quae est de Herodoro. Accedit quod Pollux ea quoque refert, quae

1) Apollodorum etiam περὶ Ἀλκμᾶνος scripsisse colligas ex III p. 81 f coll. XIV, 646 a.

apud Athenaeum Nestoris nomine narrantur; Nestorem autem scriptorem, qui ante Iubam uixerit, non nouimus sed finxit sibi Rohde; nam Tarsensis est Strabonis aequalis, poeta epicus etiam recentior. Denique ut concedamus Rohdio, quae antecedant apud Pollucem, ex Iuba esse petita, tamen ipse illud quod subsequitur *περὶ κηρύκων* caput Iubae strenue abiudicat; hoc uero arte cohaeret cum tubicinum memoria.

III. Trypho.

Index Schweighaeuseri et Meinekii mancus est: deest III, 78a *ἐν β' φυτῶν ἱστορίας* et 109b *ἐν τοῖς φυτικοῖς*. Ceterum hi libri non uidentur fuisse partes Onomastici (ut illi *π. αὐλῶν καὶ ὀργάνων*). Inde explicandum est, quod Pollux in panum enumeratione ab Athenaeo discrepat; qui hic ut alibi Onomasticum usurparit.

Titulus *π. ὀνομασιῶν* apud Ath. non nisi in capitibus musicis occurrit atque in his nullum aliud Tryphonis opus. Contra *ἐν τοῖς Ὀνομαστικοῖς* XI, 503d in lexico Pamphileo; 503c *Διονύσιος (ὁ τοῦ Τρυφῶνος) π. ὀνομάτων*.

CONSPECTUS CAPITUM.

Coniecturae proponuntur de locis his: